

МУНИЦИПАЛИТЕТ

ИЛИМИЙ-ПОПУЛЯРДУУ ЖУРНАЛ | НОЯБРЬ 2015 | № 11 (48) чыгарылышы

Муниципалитет – бул аймактын,
ал жерде жашаган калктын жана ЖӨБ органдарынын үчилтиги

БУЛ САНДА:

ЖӨБдүн каржысы

Эсеп палатасы ЖӨБ органдарына 2014-жылы республикалык бюджеттен бөлүнгөн дем берүү гранттардын бөлүштүрүлүшүн жана колдонулушун текшерди.....2

Дем берүүчү гранттардын 2015-жылдын 1-ноябрына карата көлөмү.....8

Дем берүүчү гранттар жана коррупция. Ушундай да болот экен8

Казыналык – ЖӨБ органдарына

Ишенимге негизделген диалог коррупцияга тоскоол болот жана жергиликтүү бюджеттерди башкарууну жакшыртат.....9

ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун жаңылыктары

Калк менен иш алып баруу: ачык = убайлуу. Чүй облусундагы жамааттардын муктаждыктарын аныктоо.....11

ЖМБА – бул кандай болду? Чүй облусунун Москва районунун Александровка АА.....13

Таза суу көйгөйү боюнча себеп-натыйжалык

байланыштары: Чүй облусунун Ысык-Ата районундагы Кочкорбаев АА.....18

Мектептердин көйгөйлөрү: мүлккө кимдин ыйгарым укугу бар жана ал кимдин менчигинде?.....20

Муниципалдык кызматчылардын квалификациясын жогорулатуунун жыйынтыктарын баалоо усулу.....20

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары муниципалдык кызматка өтүп жаткандар үчүн суроо-жооптору бар атайын окуу китебин иштеп чыгууну сунушташты.....21

Ильич муниципалитетинин АӨ жооптуу катчысы: “Тренингден кийин эмне үчүн калкты иш-чарага чакырганда алардын санын камсыздоодо кыйынчылыктар болгонун эми түшүндүм”.....23

ЖӨБ фонундагы портрет

Чоң шаардын музыкасын бузбастан аны ар бир адамга кантип жеткирсе болот?.....24

Бишкектин бюджетти мурдагыдан дагы жеткиликтүү болуп калды.....27

Негиздөөчү жана басып чыгаруучу

Өнүктүрүү саясат институту (ӨСИ)

Башкы редактор, ӨСИ башкаруучу төрайымы
Надежда Добрецова

Аткаруучу редактор
Лариса Ли

Кыргыз тилиндеги котормонун редактору
Нургүл Жаманкулова

Дизайн жана жасалгалоо
Адиль Абдраимов

Кыргыз тилине которгон
Зейнеп Алтымышова

Журнал автордук макалаларды кабыл алат жана муниципалитеттерге даректелген акысыз жарнактарды жайгаштырат.

Журнал акысыз таркатылат, бирок ӨСИ акы төлөп жазылууну уюштуруу укугуна ээ. Журналдагы макалалар

басып чыгаруучу тараптын жана анын өнөктөштөрүнүн көз карашын сөзсүз эле чагылдырбайт. Макаланын мазмуну үчүн жоопкерчилик авторлорго жүктөлөт.

Бардык суроолор боюнча төмөнкү даректер аркылуу кайрылыңыздар:
почта – 720021, Кыргыз Республикасы, Бишкек ш., Үсөнбаев көч., 44, Өнүктүрүү саясат институту, «Муниципалитет» журналынын редакциясы;

электрондук – office@dpi.kg
nadya.dobretsova@gmail.com

Телефондор: (0312) 97-65-30
(31,32,33,34)

Факс: (0312) 97-65-29

Журналда Өнүктүрүү саясат институтунун кызматкерлери тарткан жана Интернеттен алынган сүрөттөр пайдаланылды.

Массалык маалымат каражаттарын каттоо жөнүндө күбөлүктүн каттоо номери 1785.

ISBN 1694-7053

Назира
ТЮЛЮНДИЕВА,
ӨСИ адиси,
Кыргыз
Республикасынын
Эсеп палатасынын
тышкы адиси

Эсеп палатасы ЖӨБ органдарына 2014-жылы республикалык бюджеттен бөлүнгөн дем берүү гранттардын бөлүштүрүлүшүн жана колдонулушун текшерди

Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетин түзүү жана аткаруу боюнча Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигиндеги аудиттин алкагында Кыргыз Республикасынын Эсеп палатасынын тышкы адистери 2014-жылы жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына республикалык бюджеттен берген үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын бөлүштүрүлүшүнө жана колдонулушуна анализ жасашкан. 2015-жылы дем берүүчү гранттарды бөлүштүрүү принциптери жана механизмдери олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болгондуктан бул анализ өзгөчө актуалдуу болду. Бардык эле ЖӨБ органдарына кандай өзгөрүүлөр киргизилгени жана эмне үчүн аларды киргизүү зарыл болгону көп жакшы түшүнүктүү болбой турат. Буга байланыштуу “Муниципалитет” журналы ӨСИНин эксперти жана КР Эсеп палатасынын тышкы

адиси Назира ТЮЛЮНДИЕВА даярдаган аналитикалык документти сунуштайт.

2014-жылдын “супсак” маалыматтары

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары үлүштүк (дем берүүчү) гранттарды (ҮДГ) алууга өтүмө берүү үчүн зарыл шарттар Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому менен бекитилген. 2014-жылы үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен каржылоонун тартиби “Үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен каржылоонун тартиби жөнүндө” Жобо менен аныкталган. Аталган Жобону 2012-жылдын 29-июнунда Кыргыз Республикасынын Өкмөтү №462 токтому (мындан ары – 2012-жылдын жобосу) менен бекиткен.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдарынан өтүмөнү кароо боюнча Финансы министрлигинин комиссиясынын курамына аталган министрликтин, Кыргыз Республикасынын Жогор-

Үлүштүк (дем берүүчү) гранттар – капиталдык чыгашаларды жүзөгө ашыруу үчүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына (ЖӨБО) республикалык бюджеттен берилүүчү трансферттер. “Кыргыз Республикасындагы бюджеттик укуктардын негизги принциптери жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамында алар бюджеттик каражаттарды, мамлекеттик артыкчылыктуу программалардын жана долбоорлордун каражаттарын натыйжалуу чыгымдоого дем берүү, жергиликтүү бюджеттердин кирешелерин көбөйтүү жана жергиликтүү кирешелердин булактарын кыйла толугу менен мобилизациялоо максатында жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдарына республикалык бюджеттен берилүүчү трансферттер катары аныкталган.

“Кыргыз Республикасынын 2014-жылга республикалык бюджетти жана 2015-2016-жылдарга божомолу жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык, “дем берүүчү гранттар” беренеси боюнча 400 млн. сом суммасында чыгаша пландалган, иш жүзүндө 395,7 млн. сом, же пландалган көлөмдөн 98,9% бөлүнгөн.

ку Кеңешинин Аппаратынын жана КР ФМ Коомдук байкоочу кеңешинин өкүлдөрү кирген. Алар 2014-жылы 13 отурум өткөрүп, 464 жаңы долбоорду карап чыгышкан. Алардын ичинен 2014-жылы каржылоо үчүн 328,5 млн. сомго 163 жаңы долбоор жана 67,2 млн. сомго өткөн жылдардан бери өтүп келаткан 146 долбоор тандалып алынган.

Баары болуп 2014-жылы республикалык бюджеттен “үлүштүк (дем берүүчү) гранттар” беренеси боюнча иш жүзүндө 395,7 млн. сомго 309 долбоор каржыланган. Алардын ичинен 284,6 млн. сомго 239 долбоор жыйынтыкталып, толук көлөмдө каржыланган. Калгандары кийинки жылга өттү.

2013-2014-жылдары бүтпөй калган долбоорлордун санын азайтуу максатында Финансы министрлиги “дем берүүчү гранттар” беренеси боюнча биринчи кезектеги тартипте өтмө долбоорлорду каржылоо тууралуу чечим кабыл алган. Өтмө долбоорлордун саны төм. болду:

- 2013-жылдын башына 116,6 млн. сомго 234 долбоор;
- 2014-жылдын башына 88,5 млн. сомго 210 долбоор;

- 2015-жылдын башына 37 млн. сомго 72 долбоор.

2014-жылы багытталган категориялары боюнча 309 жаңы долбоор боюнча үлүштүк (дем берүүчү) гранттар төм. бөлүштүрүлдү:

- мектептер – 138 объект, 175,1 млн. сом;
- бала бакчалар – 62 объект, 62 млн. сом;
- инженердик-коммуникациялык инфраструктуралык объекттер – 31 долбоор, 43,5 млн. сом;
- маданий мааниге ээ объекттер – 26 долбоор, 32,1 млн. сом;
- спорттук багыттагы объекттер – 23 долбоор, 26,6 млн. сом;
- административдик мааниге ээ объекттер жана башкалар – 22 долбоор, 22,7 млн. сом, же жалпы суммадан;
- саламаттык сактоо объекттери – 7 долбоор, 6,4 млн. сом.

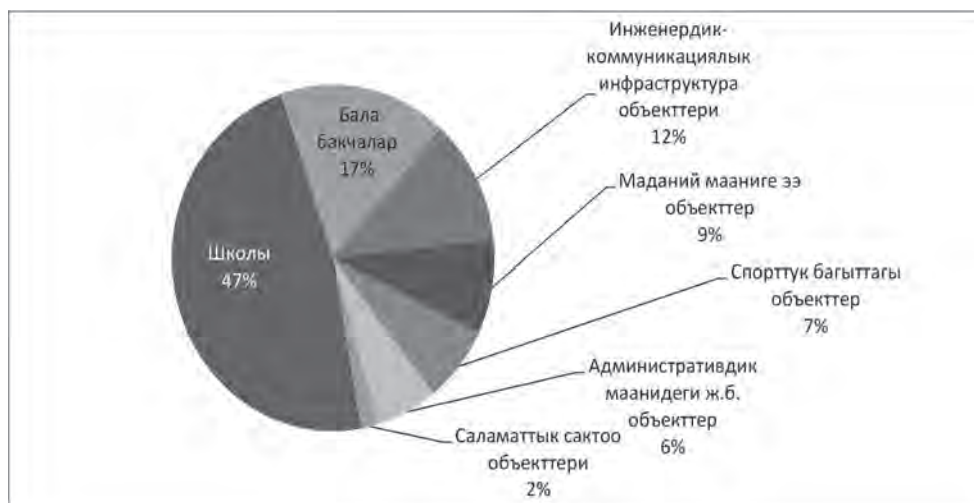
Географиясы боюнча каржыланууга кабыл алынган объекттердин жалпы саны төмөнкүдөй болду:

- Ош облусу – 72 долбоор, 81,7 млн. сом;
- Жалал-Абад облусу – 54 долбоор, 70,9 млн. сом;
- Чүй облусу – 47 долбоор, 66,6 млн. сом;
- Нарын облусу – 34 долбоор, 52,4 млн. сом;
- Талас облусу – 30 долбоор, 39,1 млн. сом;
- Баткен облусу – 33 долбоор, 36,7 млн. сом;
- Ысык-Көл облусу – 21 долбоор, 30,8 млн. сом;
- Бишкек – 15 долбоор, 16,2 млн. сом;
- Ош – 3 долбоор, 1,3 млн. сом.

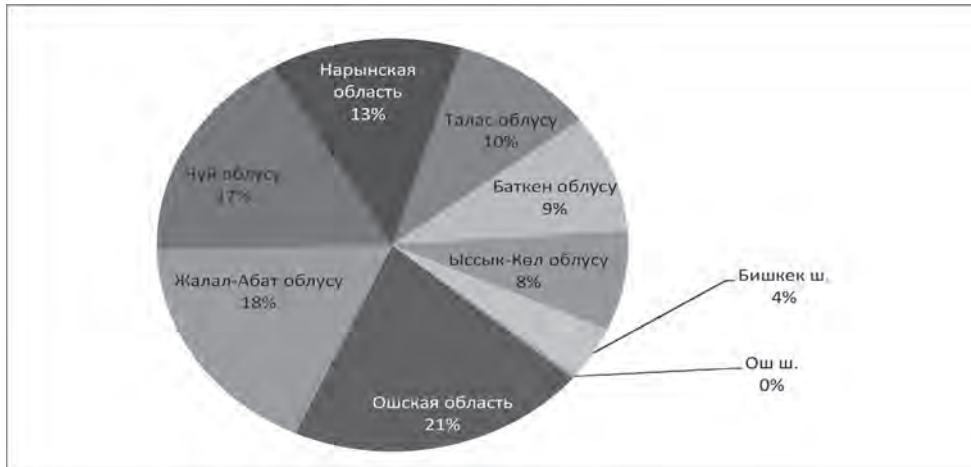
Эми гранттар райондук деңгээлде, коомчулуктун катышуусу менен болот

Үлүштүк (дем берүүчү) гранттарды берүү жана колдонуу механизмдерин өркүндөтүү максатында 2015-жылы Үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен долбоорлорду тандоо жана каржылоо

1-диаграмма. Дем берүүчү гранттарды багыты боюнча бөлүштүрүү

2-диаграмма. Дем берүүчү гранттардын облустар боюнча бөлүштүрүлүшү

тууралуу жаңы Жобо (мындан ары – жаңы жобо) жана Долбоорлорду даярдоо жана ишке ашыруу боюнча Нускама кабыл алынды. Бул документтер 2015-жылдын 21-апрелиндеги КР Өкмөтүнүн №230 токтому менен бекитилди.

Жаңы жободо Финансы министрлиги Эсеп палатасы өткөргөн аудиттердин жыйынтыгы боюнча жазма буйруктарын эске алды. Жаңы тартипке ылайык, үлүштүк (дем берүүчү) гранттарды жергиликтүү деңгээлде курамына өкмөттүк эмес, коомдук уюмдардын өкүлдөрү кирген комиссиялар тандап алат. Аны менен катар долбоорлорду тандоодо өлчөнүүчү критерийлер аныкталды. Алар комиссиянын объективдүү иш алып баруусун камсыздайт.

Ошондой эле жаңы жобо жергиликтүү жамаат жана бенефициарлар тарабынан мониторингди жүзөгө ашырууну караштырат. Долбоорлорду иштеп чыгуу боюнча демилгелүү топтун курамына долбоордун болочок бенефициарлары кошулат. Калктын артыкчылыктарын сөзсүз аныктоо, аларды өнүктүрүү программаларына кошуу жана жарандар демилгелеген долбоорлорду иштеп чыгуу талаптары Үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен долбоорлорду тандоо жана каржылоо тууралуу Жобонун 11-пунктунда жана Долбоорлорду даярдоо жана ишке ашыруу боюнча Нускаманын 17, 18-п.п. көрсөтүлгөн.

Долбоорлорду кошо каржылоонун жаңы эрежелери: адилеттүүлүккө карай жол

2012-жылдагы Жободо долбоорду каржылоодо арыз берүүчүнүн салымы долбоордун жалпы суммасынан 10 пайыздан 60% чейин болчу, аны менен катар материалдар жана эмгек ресурстары түрүндө 50% чейин салым кошууга уруксат берилген.

Финансы министрлигинин 2014-жылдын 11-мартындагы №33-б буйругуна ылайык, ЖӨБ органдарынын долбоорлорду ишке ашырууга салымынын үлүшүн аныктоо үчүн жергиликтүү бюджеттердин

бюджеттик камсыздуулугунун деңгээлин эсептөө төм. болуп бекитилген:

- бюджеттик камсыздуулуктун деңгээли 100 пайыздан аз 345 ЖӨБ органы 10% кем эмес салым кошуу керек;
- бюджеттик камсыздуулуктун деңгээли 100 пайыздан 300% чейинки 120 ЖӨБ органы 20% кем эмес салым кошуу керек;
- бюджеттик камсыздуулуктун деңгээли 300% жана андан жогору болгон 19 ЖӨБ ор-

ганы кеминде 60% салым кошуу керек;

- 20 пайыздан 60 пайызга чейинки салымдардын үлүшүндөгү ажырым чоң. Аны 19 ЖӨБ органында гана бюджеттик камсыздуулуктун деңгээли 300% ашары менен негиздешкен. Ошону менен бирге ошол 19 органдын арасында камсыздуулук деңгээлдери ортосундагы айырма сезилерлик. Мисалы, Төмөнкү Ала-Арча ААнын бюджеттик камсыздуулук деңгээли 300 пайыздан бир аз ашса, Ала-Арча АА 3400% болгон. Ошол эле маалда салымдардын көлөмү алар үчүн бирдей болгон. Бул түрдүү муниципалитеттер үчүн грант алууда акыйкатсыз шарттарды пайда кылган.

Жаңы жободо ЖӨБ органдары тарабынан долбоорлорду кошо каржылоонун шарттары өзгөрдү. Биринчиден, алардын салымы азайтылды жана долбоордун жалпы суммасынан 7 пайыздан 30% чейин деп аныкталды. Экинчиден, ЖӨБ органдарынын салымдары боюнча ажырымдар кыскарды.

Теңдештирүүчү гранттарды алган 85% айылдык аймактын арасында дотацияларга керектөөлөрдүн деңгээли айырмаланганын көңүлгө алуу менен, төмөнкү шкала эки категорияга бөлүндү. Биринчи категория: кирешелик камсыздалуу деңгээли 50% кем болгон ЖӨБ органдарынын акчалай салымы 7 пайыздан кем болбош керек. Экинчи категория: кирешелик камсыздалуу деңгээли 50 пайыздан 100 пайызга чейин болгон ЖӨБ органдарынын акчалай салымы 15 пайыздан кем болбош керек. Шкаланын жогорку чегинде кирешелик камсыздалуу деңгээли 500% чейин көтөрүлгөн.

2014-жылы 50% чейинки салымды материалдар жана эмгек ресурстары түрүндө кошууга уруксат берилгенине карабастан, ЖӨБ органдары акчалай түрүндө салым кошуп келишкен. Айталы, 2014-жылы каржыланган 309 долбоор боюнча салым 123,7 млн. сомду түзгөн. Анын ичинен эмгек салымы 15,1 млн. сомду, же жалпы салымдын көлөмүнө карата 12,2% түзгөн. Салымдын акчалай формасы-

на умтулуу – бул албетте, прогрессивдүү көрүнүш. Себеби эмгек салымы адатта жамааттын моюнуна жүктөлчү. Бул болсо салыкты да төлөгөн адамдарга эки эсе жүк болуп калган. Жаңы жободо долбоорлорду кошо каржылоодо ЖӨБ органдары тарабынан салым толугу менен жергиликтүү бюджеттен акчалай формада кошулат.

2014-жылы ишке ашырылган долбоорлорго жасалган анализ көрсөткөндөй, ЖӨБ органдары долбоорду ишке ашырууга салым кошкондон тышкары, долбоорлорду даярдоо жана ишке ашыруу үчүн тиешелүү адистерди ишке алууга кеткен чыгашаларды да көтөрүшкөн. Бул чыгаша сметалык баасында эсепке алынган эмес. Долбоорлордун сапатын жакшыртуу максатында жаңы жобого ылайык, долбоорду даярдай баштагандан тартып, аны жыйынтыктаганга чейинки жумуштарды коштоп жүрчү тиешелүү адистерди ишке алууга кеткен бардык чыгашалар долбоордун бюджетине кошулат жана ЖӨБ органдарынын салымы катары эсепке алынат.

Долбоорлорду даярдоо жана ишке ашыруу боюнча Нускама долбоорлорду үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен толтуруу, жол-жоболоштуруу жана ишке ашыруу тартибин аныктайт. Анын курамына табыштамаларды жана долбоордук сунуштарды берүүдө кошо берилчү документтердин форматтарын, ошондой эле долбоорлорду ишке ашыруу боюнча отчетторду камтыган 28 тиркеме кошулду. Бул болсо долбоорду каржылоого табыштама берүүнүн жол-жоболорун жеңилдетүүгө багытталган.

Эмнелерге дем берүүдөбүз?

Жаңы жободо үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен инфраструктуралык долбоорлорду (муниципалдык менчиктин курулушу, аны кайра калыбына келтирүү жана капиталдык ремонт) ишке ашыруу каржыланары аныкталган. Үлүштүк (дем берүүчү) гранттар бюджеттер аралык мамилелер системасынын бир бөлүгү болуп эсептелет. Ал бир жагынан мамлекеттик органдар менен ЖӨБ органдары ортосундагы функцияларды жана ыйгарым укуктарды ажыратууга, экинчи жагынан ошол функциялар менен ыйгарым укуктарды ишке ашыруу үчүн киреше булактарын ажыратууга негизделген. Үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын максаттуу багыттары алардын бюджеттер аралык мамилелер системасындагы ролун эсепке алуу менен аныкталууга тийиш (1-табл. караңыз).

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иш-милдеттери жана алардын ыйгарым укуктары 2011-жылдын 15-июлундагы №101 “Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамында белгиленген. 18-беренедө жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын карамагына жергиликтүү маанидеги 23 маселе киргизилген. Ошону менен бирге, анализ көрсөткөндөй, алардын ичинен 16сын ишке ашы-

руу тигил же бул деңгээлинде социалдык-экономикалык инфраструктураны түзүүгө жана өнүктүрүүгө байланыштуу (1-табл.)

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына бекитилген чыгаша ыйгарым укуктары негизги фонддорго (мисалы, таштанды жыйноо жана чыгаруу үчүн машинелер, дене тарбиясын жана массалык спортту өнүктүрүү үчүн шаймандар) кеткен капитал сыйымдуу чыгашаларды да жүзөгө ашырууну караштырат. Бул болсо бюджеттер аралык мамилелер системасында жалгыз капиталдык трансферт болуп эсептелген үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын максаттуу багытын кайра карап чыгуу зарылчылыгын пайда кылат. 2014-жылы жергиликтүү бюджеттердин, анын ичинде гранттардын, Мамлекеттик инвестициялар программасынын алкагында насыялардын жана зайымдардын эсебинен финансы эмес активдерди сатып алуу 2,3 млрд. сомду түзгөн. Биздин баамыбызда, мамлекет дотациядагы ЖӨБОго күнүмдүк чыгашаларын жабууга гана жардам бербестен, ошону менен бирге жергиликтүү маанидеги маселелерди ишке ашыруу, а.и., калкка кызмат көрсөтүү үчүн зарыл болгон негизги фонддорду сатып алууга да кол кабыш кылыш керек.

Ар башка деңгээлдердеги муниципалитеттер үчүн адилетсиз шарттар, дем берүүчү гранттардын азыркысы жана келечеги

Жаңы жобого облустук жана республикалык маанидеги райондор жана шаарлар үчүн үлүштүк дем берүүчү гранттар боюнча квотанын киргизилиши облустук жана республикалык маанидеги шаарлардын ЖӨБ органдарына алардын жергиликтүү жамаат менен биргелешкен демилгелеринин алкагында капиталдык чыгашаларды ишке ашырууга жыл сайын республикалык бюджеттен финансы жардамын алууга кепилдик берет. Ошол эле маалда райондук деңгээлде табыштама берген ЖӨБ органдары капиталдык долбоорлорун ишке ашыруу үчүн финансы жардамын конкурстук негизде гана алуу мүмкүнчүлүгүнө ээ. Бул болсо алардын муниципалдык менчикти талап кылынган абалда кармоодо мүмкүнчүлүктөрүн чектейт. Башкача айтканда, облустук жана республикалык маанидеги шаарларга жакшы шарттар түзүлдү – аларга дем берүүчү гранттар кепилденген. Ал эми башкалар болсо атаандаштыктын негизинде бул мүмкүнчүлүк үчүн күрөшүүгө мажбур болот. Дээрлик бардык дотациядагы ЖӨБО райондук деңгээлде табыштама берерин эсепке алганда, үлүштүк (дем берүүчү) гранттарды капиталдык трансферттерге которуу маселесин карап чыгуу зарыл. Алар бардык ЖӨБОго капиталдык чыгашаларга болгон объективдүү керектөөсүн эсепке алган формула боюнча эсептелет. Башкача айтканда, дем берүүчү гранттар бардык муниципалитеттер арасында кепилденген түрдө бөлүштүрүлүш керек, ал эми алардык көлөмү

1-таблица. Инфраструктурага капиталдык чыгашаларды талап кылган жергиликтүү маанидеги маселелер

Жергиликтүү маанидеги маселелер	Кошумча
Муниципалдык менчикти башкаруу	Муниципалдык менчиктеги жаңы объекттердин ремонту, реконструкциясы жана курулушу капиталдык чыгымдарды талап кылат
Калкты ичүүчү суу менен жабдуу	Суу менен жабдуу системаларын куруу, ремонттоо, кеңейтүү капиталдык чыгымдарды талап кылат
Калктуу конуштарда канализация жана тазалоочу курулмалардын тутумунун ишин камсыз кылуу	Канализация жана тазалоочу курулмаларды куруу, ремонттоо, кеңейтүү капиталдык чыгымдарды талап кылат
Калктуу конуштардагы муниципалдык жолдордун иштешин камсыз кылуу	Муниципалдык жолдорду куруу, ремонттоо, калыбына келтирүү капиталдык чыгымдарды талап кылат
Жалпы пайдалануудагы жерлерге жарык берүүнү уюштуруу	Устундарды, жабдууларды, жарыктандыруучу алеттерди, коопсуздук системасын орнотуу, капиталдык ремонтту ж.б. капиталдык чыгымдарды талап кылат
Көрүстөндөрдүн иштешин жана ырасым кызматтарынын көрсөтүлүшүн камсыз кылуу	Аймакты көрктөндүрүү, тосмолорду орнотуу ж.б. бир жолку чыгашаларды талап кылышы мүмкүн
Жалпы пайдалануудагы жерлерди көрктөндүрүү жана жашылдандыруу	Аймакты көрктөндүрүү, тосмолорду орнотуу ж.б. бир жолку чыгашаларды талап кылышы мүмкүн
Парктардын, спорттук курулмалардын жана дем алуу жайларынын иштешин камсыз кылуу	Курулуш, ремонт, аймакты көрктөндүрүү, тосмолорду орнотуу ж.б. капиталдык чыгымдарды талап кылышы мүмкүн
Турмуш-тиричилик калдыктарын жыйноону, ташып кетүүнү жана керектен чыгарууну уюштуруу	Техниканы, контейнерлерди сатып алуу, тосмолорду орнотуу ж.б. капиталдык чыгымдарды талап кылышы мүмкүн
Муниципалдык транспорттун иштешин камсыз кылуу	Аялдамаларды куруу, жолдорго белги чийүү, жолчырактарын орнотуу ж.б. капиталдык чыгымдарды талап кылат
Жергиликтүү маанидеги маданий жана тарыхый жетишкендиктерди сактоо	Тарыхый-маданий мурас объекттерин ремонттоо, калыбына келтирүү, аймакты көрктөндүрүү бир жолку капиталдык чыгашаларды талап кылышы мүмкүн
Жергиликтүү маанидеги китепканалардын ишин уюштуруу жана камсыз кылуу	Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар менен жабдуу, имараттардын ремонту, курулушу бир жолку капиталдык чыгашаларды талап кылышы мүмкүн
Тиешелүү калктуу конуштун аймагында жарнактарды жайгаштыруу	Заманбап технологияларды колдонуу менен жабдууларды сатып алуу бир жолку капиталдык чыгашаларды талап кылышы мүмкүн
Элдик көркөм чыгармачылыкты өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү	Иш-чараларды өткөрүү үчүн жайлар менен камсыздоо бир жолку капиталдык чыгашаларды талап кылышы мүмкүн
Бош убакытты өткөрүүнү уюштуруу үчүн шарттарды түзүү	Объекттердин ремонту, реконструкциясы, курулушу, шаймандарды сатып алуу, аймакты көрктөндүрүү капиталдык чыгашаларды талап кылышы мүмкүн
Дене тарбиясын жана массалык спортту өнүктүрүү үчүн шарттарды камсыз кылуу	Объекттердин ремонту, реконструкциясы, курулушу, шаймандарды сатып алуу капиталдык чыгашаларды талап кылышы мүмкүн

объективдүү көрсөткүчтөрдүн базасында аныкталууга тийиш.

Тандоодо чектөөлөр жана критерийлер

Жаңы жободо долбоорду тандоо боюнча конкурска жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын катышуусу үчүн төмөнкүдөй чектөөлөр киргизилген:

- үлүштүк (дем берүүчү) гранттын эсебинен каржыланган, бирок бүтө элек долбоор болсо;
- буга чейин түзүлгөн макулдашуулар боюнча аткарылбаган милдеттенмелер бар болгондо;
- үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен каржыланган долбоорлорго карата контролдоочу, тартип коргоо органдары тарабынан аткарылган жумуштардын баасы көбөйтүлүп жазылганы жана акча каражаттарынын максатсыз пайдаланылганы тууралуу жазма буйрук берилгенде;

- үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен каржыланган долбоорлорго карата аткарылган жумуштардын баасы көбөйтүлүп жазылганы жана финансы тартибин бузганы тууралуу сот чечими болгондо.
- Үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен долбоорлорду тандоо жана каржылоо тууралуу Жобонун 4-тиркемесине ылайык, долбоорлорду конкурстук тандоо 9 критерий боюнча жүзөгө ашырылат. Анткен менен долбоордун сунуштарды баалоо критерийлери жаңы жобонун башка нормаларындай эле долбоорлорду райондук деңгээлде тандоого багытталган. Райондук деңгээлде конкурстук негизде ар кайсы жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан табышталмалар кабыл алынат жана каралат. Облустук жана республикалык маанидеги шаарлардын деңгээлинде долбоорлорду тандоо өзүнчө

жол-жоболорду жана критерийлерди иштеп чыгууну жана кабыл алууну талап кылат. Себеби бардык табыштамалар бир ЖӨБ органынан кабыл алынат.

Дем берүүчү гранттардын бюджетте чагылдырылышы

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин 2012-жылдын 30-мартындагы №62-б Буйругу менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Бюджетинин кирешелеринин жана чыгашаларынын классификациясына ылайык, үлүштүк (дем берүүчү) гранттар бюджеттердин киреше бөлүгүнүн (13311300-код – дем берүүчү гранттар) жана бюджеттердин чыгаша бөлүгүнүн курамына (экономикалык классификациянын 26311300-коду – дем берүүчү гранттар) кирет. Ага жараша үлүштүк (дем берүүчү) гранттар мамлекеттик (бириктирилген) бюджетти, анын ичинде республикалык жана жергиликтүү бюджеттерди аткаруу тууралуу отчетто чагылдырылыш керек. Ошону менен бирге үлүштүк (дем берүүчү) гранттар мамлекеттик бюджеттин аткарылышы тууралуу 2014-жылдагы отчетто ведомстволук классификацияда (26621-код – Финансы министрлиги дем берүүчү гранттар) республикалык бюджеттин бөлүгүндө гана каралган.

Мамлекеттик бюджеттин 2014-жылы аткарылышы тууралуу отчетто “Операциялык ишмердиктен Кирешелер/Акча каражаттарынын түшүүсү”, “Операциялык ишмердикти жүргүзүү үчүн Чыгашалар/Акча каражаттарын төлөп берүү” жана “Финансылык эмес активдерге салымдарга байланыштуу акча каражаттарынын агымы” бөлүмдөрүндө мамлекеттик бюджетте үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын өлчөмү мамлекеттик бюджетте көрсөтүлгөн эмес. Финансы министрлигине мамлекеттик (бириктирилген) бюджеттин аткарылышы боюнча отчеттордо үлүштүк (дем берүүчү) гранттар боюнча каржылоонун көлөмүн чагылдыруу үчүн чара көрүүсү зарыл (жергиликтүү бюджеттердин отчетторунда бул чагылдырылбайт).

Тыянактар

Облустук деңгээлде табыштама берген ЖӨБО (облустук маанидеги шаарлар) капиталдык долбоорлорду жүзөгө ашыруу үчүн республикалык бюджеттен кепилденген жардам алат. Райондук деңгээлде табыштама берген ЖӨБО жардамды конкурстун негизинде алат. Бул болсо аларды тең эмес абалга коюп жатат.

Бюджеттер аралык мамилелердин түзүлүп калган системасынын алкагында үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын максаттуу багыты жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өз чыгаша милдеттенмелерин ишке ашырууда түзүлгөн учурдагы объективдүү керектөөлөрүнө шайкеш келбейт.

Үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен долбоорлорду тандоо жана каржылоо тууралуу

Жобонун негизги нормалары долбоорлорду райондук деңгээлде тандоого багыт алган. Долбоорлорду облустук жана республикалык маанидеги шаарлардын деңгээлинде тандоо үчүн өзүнчө нормаларды иштеп чыгып, киргизүү зарыл.

Мамлекеттик бюджеттин 2014-жылы аткарылышы тууралуу отчетто үлүштүк (дем берүүчү) гранттын чыгымдалышы тууралуу иш жүзүндөгү маалыматтар ведомстволук классификацияда (26621-код – Финансы министрлиги дем берүүчү гранттар) республикалык бюджеттин бөлүгүндө каралган. Бирок бюджеттин аткарылышы тууралуу отчетко (“Операциялык ишмердиктен Кирешелер/Акча каражаттарынын түшүүсү”, “Операциялык ишмердикти жүргүзүү үчүн Чыгашалар/Акча каражаттарын төлөп берүү” жана “Финансылык эмес активдерге салымдарга байланыштуу акча каражаттарынын агымы” бөлүмдөрүнө) киргизилген эмес. Муну менен бюджеттин кирешелерин жана чыгашаларын толук эсептөө принциби бузулуп жатат.

Сунуштоолор

ЖӨБ органдарынын чыгаша милдеттенмелерин каржылоо үчүн үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын көлөмүн баскыч-баскыч менен көбөйтүүнүн максатка ылайыктуулугун билүү үчүн бюджеттер аралык мамилелер системасында үлүштүк (дем берүүчү) гранттын ролун изилдөө жана 2017-2019-жылдарга Бюджеттин орто мөөнөттүү долбооруна жүйөлүү сунуш киргизүү зарыл.

Жергиликтүү социалдык-экономикалык инфраструктураны өнүктүрүү гана эмес, ошону менен бирге жабдууларды, шаймандарды ж.б. сатып алуу аркылуу жергиликтүү деңгээлде кызмат көрсөтүүлөрдү натыйжалуу (сапаттуу) башкаруу жана ишке ашыруу үчүн шарттарды түзүү зарылчылыгынан улам ЖӨБ органдарынын чыгаша ыйгарым укуктарынын өзгөчөлүктөрүн эсепке алуу менен үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын максаттуу багытын карап чыгуу керек.

Долбоорлорду облустук жана республикалык маанидеги шаарлардын деңгээлинде тандоо үчүн Үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен долбоорлорду тандоо жана каржылоо тууралуу Жобонун өзүнчө нормаларын иштеп чыгуу керек. Анда төм. аныкталууга тийиш:

- комиссияга берүү үчүн долбоорлорду тандоонун максаты, милдеттери, жол-жоболору;
- берилген долбоорлордун саны жана долбоордун суммасы боюнча чектөөлөр;
- комиссиянын долбоорлорду тандоо критерийлери жана башка жоболор.

Мамлекеттик бюджеттин кирешелер жана чыгашалар эсебинин толуктугун, ачык-айкындуулугун камсыздоо үчүн Финансы министрлигинин мамлекеттик бюджеттин аткарылышы тууралуу отчетуна үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын түшкөнү жана чыгымдалганы тууралуу маалыматтардын кошулуусун камсыздоо.

http://zanoza.kg/doc/328282_za_schet_dolevyh_grantov_profinansirovano_358_proektov_na_468 mln_somov.html

2015-жылдын 1-ноябрына карата дем берүүчү гранттардын көлөмү

2015-жылдын 1-ноябрына карата республикалык бюджеттен үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен 468 млн. 948 миң сомго 358 долбоор каржыланган. Бул тууралуу КР финансы министринин орун басары Улукбек КАРМЫШАКОВ билдирди. Анын ай-

тымында, 2015-жылы үлүштүк (дем берүүчү) гранттардын эсебинен ишке ашырууга жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдарынын 829,1 млн. сомго 341 жаңы долбоору жана 37 млн. сомго 72 өтмө долбоору жактырылган жана бекитилген.

Категориялар	Объекттердин саны	Дем берүүчү гранттардын көлөмү (миң сом менен)	Жалпы суммадан (% менен)
1 Мектептер	146	200679,6	42,8
2 Бала бакчалар	83	102397,5	21,8
3 Маданий маанидеги объекттер	50	66194,8	14,1
4 Спорттук багыттагы объекттер	30	41085,6	8,8
5 Саламаттык сактоо объекттери	4	5651,7	1,2
6 Инженердик-коммуникациялык инфраструктура объекттери	34	39406,4	8,4
7 Административдик маанидеги ж.б. объекттер	11	13532,6	2,9
Баары	358	468948,6	100

Долбоорлордун каржыланышы долбоордун тибине жараша каражаттын өздөштүрүлүшүн эсепке алуу менен, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдары берген отчеттордон көз каранды. Улукбек КАРМЫШАКОВ белгилегендей, долбоорлордун басымдуу бөлүгү билим берүү тармагында ишке ашырылган – 229 долбоор (мектептер – 146, бала бакчалар – 83).

Дем берүүчү гранттар жана коррупция. Ушундай да болот экен ...

Булак: <http://naryn.turmush.kg/ru/news:266354>

Нарын облусунун Ак-Талаа районунда Үгүт айылдык управасынын башчысы жана “Болот-Уста” компаниясынын жетекчиси 254 миң сомду кымырып алган. Нарын облусунун Ак-Талаа районунда бюджеттик каражатты кымырып алуу максатында кылмыштуу көмүскө бүтүм фактысы катталды. Бул тууралуу 24-ноябрда облустук ИИБдин 5-бөлүмүнүн башчысы Жаныбай МУРАДИЛОВ билдирди. Анын айтымында, М.БАЕТОВ атындагы мектептин капиталдык ремонту үчүн дем берүүчү грант катары финансы каражаты бөлүнгөн. Б.А. жетекчилиги алдындагы “Болот-Уста” курулуш фирмасы сапатсыз ремонттук иштерин жүргүзгөн. Буга карабастан Үгүт айылдык управанын башчысы А.О. объектти толук бүткөрүлгөн катары кабыл алган. Калган 253 650 сом көлөмүндө акча каражатын алар жеке максаттарында колдонгон.

“Муниципалитет” журналынын комментарийи

Маалымат агенттиктердин жаңылыктарына сеп салганда жана эксперттердин баамында, дем берүүчү гранттар коррупциялык кылмыштар үчүн, өзгөчө мамлекеттик сатып алууларды өткөрүүдө ресурс болушу мүмкүн. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары мамлекеттик сатып алуулар процессинде коррупцияга каршы туруу принциптерин канчалык карманарын текшерүү үчүн жамаат белгилүү бир көрсөткүчтөрдүн болуп-болбогонуна талдоо жүргүзө алат (таблицаны караңыз). Журналдын кийинки сандарында биз ЖӨБ органдарына жана жергиликтүү жамааттарга ЖӨБ органдарынын ачык-айкындуулук, отчеттуулук жана кор-

рупцияга каршы туруу принциптерин кармануусун текшерүү үчүн дагы башка көрсөткүчтөрдү беребиз.

ЧУАнын тамга м-н коду	Көрсөткүчтү бышыктоо
МСМ ¹ 10, 21, 30-32-бер., МЖМ ² 20-бер.	ЖӨБ органдары өткөргөн конкурстун жыйынтыктары тууралуу ачыкталган маалымат төм. жайгаштырылган:
МСМ 10, 12, 15, 21, 38-бер., МЖМ 20-бер.	Сатып алуулар планы, жарыялар маалымат керегесинде, же ММКда, же аталган жамааттын мүчөсүнө жеткиликтүү болгон маалымат жеткирүүнүн башка каналдарында жайгаштырылган
МЖМ 20-бер.	Конкурстук комиссиянын маалымат керегесинде, же ММКда, же аталган жамааттын мүчөсүнө жеткиликтүү болгон маалымат жеткирүүнүн башка каналдарында жайгаштырылган протоколу
МСМ 27 жана 51-бер., МЖМ 20-бер.	Мамлекеттик орган жана ЖӨБ органы башка жеке жана юридикалык жак менен түзгөн жарандык-укуктук мүнөздөгү келишимдердин жарыяланган тизмеси
МСМ 39-бер.	Дооматтар жана аларга жооптор маалымат керегесинде, же ММКда, же аталган жамааттын мүчөсүнө жеткиликтүү болгон маалымат жеткирүүнүн башка каналдарында жайгаштырылган

¹ Ушул жерде жана мындан ары: 2015-жылдын 3-апрелиндеги №72 “Мамлекеттик сатып алуулар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы.

² Ушул жерде жана мындан ары: 2006-жылдын 28-декабрындагы №213 “Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын карамагында болгон маалыматка жеткиликтүүлүк жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы.

Ишенимге негизделген диалог коррупцияга тоскоол болот жана жергиликтүү бюджеттерди башкарууну жакшыртат

Роза ЧОКОЛОВА,

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыктын казыналык жол-жоболорун талдоо жана методология бөлүмүнүн башчысы

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы өзүнүн регионалдык бөлүмдөрүндө Коррупцияга каршы туруу боюнча иш-аракеттер планына ылайык, башкы бухгалтерлер, бюджеттик мекемелердин бухгалтерлери жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын финансы-экономикалык бөлүмдөрүнүн кызматкерлери менен ишенимге негизделген диалогдорду уюштурууну улантууда.

2015-жылдын 9-октябрында Талас шаарында министрдин орун басары – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыктын директору Алмаз БАКЕТАЕВ менен бюджеттик мекемелердин жана айыл өкмөтүнүн финансы кызматкерлеринин жолугушуусу өттү.

Жолугушуунун башында Алмаз БАКЕТАЕВ казыналыктын регионалдык бөлүмдөрүнүн ишинде коррупциялык жерлерди жок кылуу максатында казыналыктын системасын өркүндөтүү, казыналыктын жол-жоболорун оптималдаштыруу үчүн ушул өңдүү жолугушуулар зарыл болгонун белгиледи.

Ошондой эле Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы мамлекеттик кызматчылардын өзүнүн негизги милдеттенмелеринин бирин – сылык-сыпаа болуп, жүрүм-турум эрежелерин сактап, чыдамкай, принципаалдуу болуп, чечимдерди жогорку кесипкөй деңгээлде жүйөлүү кабыл алыш керектигине багытталган иштерди туруктуу жүргүзүп келатканы айтылды.

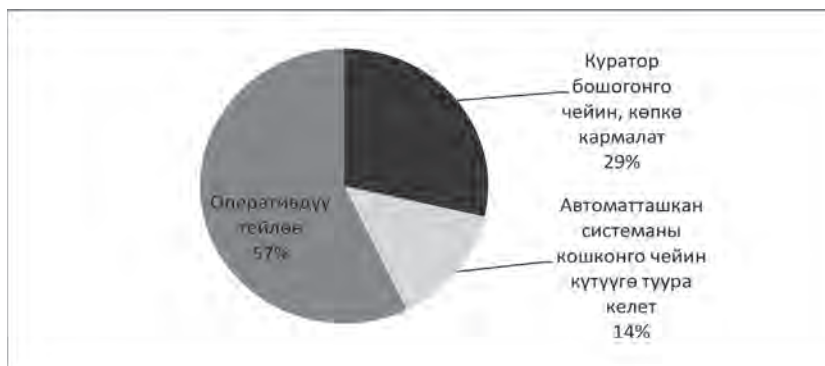
Башкы бухгалтерлер, бюджеттик мекемелердин бухгалтерлери жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын финансы-экономикалык бөлүмдөрүнүн кызматкерлери менен болгон диалогдун жүрүшүндө төм. маселелер көтөрүлдү:

- келишимдерди жана милдеттенмелерди каттоо боюнча жол-жоболорду жөнөкөйлөштүрүү жана кеңсе товарларын сатып алууда каттоо жол-жоболорун жоюп салуу;
- теңдештирүүчү гранттарды ар бир айдын 25ине чейин каржылоо. Учурда каржылоо айдын аягында жүзөгө ашкандыктан бул белгилүү бир кыйынчылыктарга алып келүүдө;
- Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине караштуу “Инфосистема” мамлекеттик мекемесине 0,1% көлөмүндө чегерүүлөрдү алып салуу;
- Саламаттык сактоо министрлигинин өзүнчө бюджеттик классификациясынын болушу, бул отчет түзүүдө оорчулуктарды жаратууда;
- “Дарыгерлердин депозити” беренесин өз маалында каржылоо;
- “1.C – Бухгалтерия” программасынын борборлошкон окуусу. Анткени жергиликтүү бюджеттердин сметасында окууга жана тиешелүү сертификат алууга каражат каралган эмес.

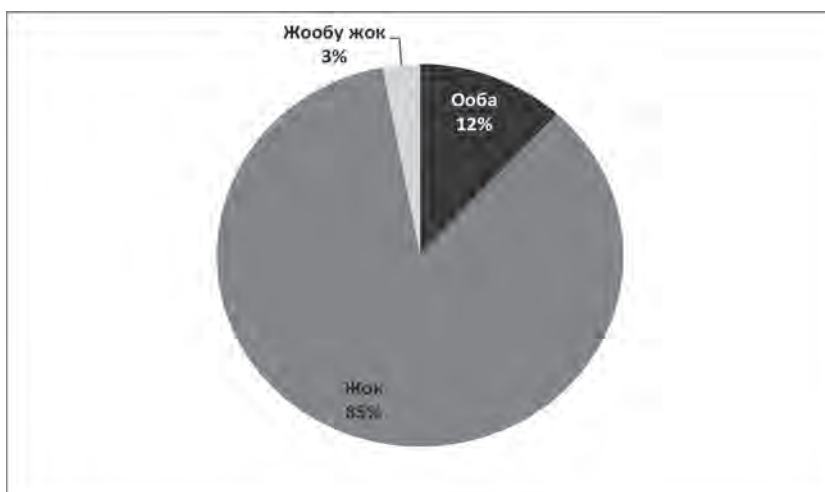
Ошону менен бирге тартип коргоо органдары тарабынан дайыма болуп келаткан жана бүтпөгөн текшерүүлөрдүн укук ченемдүүлүгү, айлык акыны жогорулатуу, моралдык дем берүү жана айыл өкмөтүнүн бухгалтерлеринин статусун аныктоо маселелери өзгөчө курч болду.

Бардык суроолор боюнча өз компетенциясынын чегинде министрдин орун басары – Кыргыз Республикасынын Борбордук казыналыгынын директору Алмаз БАКЕТАЕВ төмөнкүдөй маалыматтарды берди. Келишимдерди жана милдеттенмелерди каттоо боюнча жол-жоболорду жөнөкөйлөштүрүү

1-диаграмма. Талас облусунун ЖӨБ кызматкерлеринин Борбордук казыналыктын регионалдык бөлүмүнүн ишинин сапатына берген баасы

2-диаграмма. Талас облусунун ЖӨБ органдарынын Борбордук казыналыктын регионалдык бөлүмдөрүнүн кызматкерлери тарабынан белек же акчалай сый акы алуу (талап кылуу) фактылары болуп-болбогону тууралуу пикирлери.

жана кеңсе товарларын сатып алууда каттоо жол-жоболорун жоюп салуу маселеси боюнча: ушул тапта өткөрүлгөн мониторингдин жыйынтыктарына

жергиликтүү өз алдынча башкаруу менен диалого жана кызматташтыкка багытталган позициясын кайталады: “Мындан ары да жасачу иштер көп”. **M**

"Элдин үнү жана ЖӨБ органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс" ДОЛБООРУНУН ЖАҢЫЛЫКТАРЫ

Калк менен иш алып баруу: ачык = убайлуу. Чүй облусундагы жамааттардын муктаждыктарын аныктоо

Гуляим ШАМШИДИНОВА, Медет СУЛТАМБАЕВ,
ЭҮЖӨБОЖ долбоорунун адистери

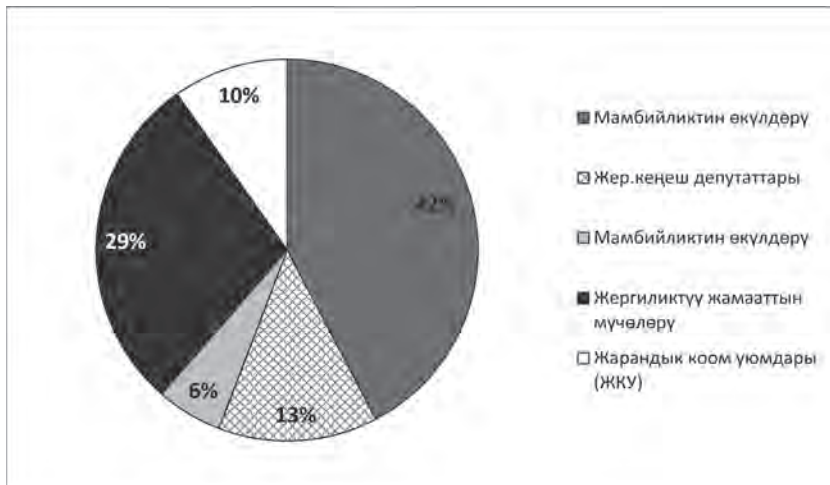
Швейцария Өкмөтү каржылаган жана Өнүктүрүү саясат институту ишке ашырган “Элдин үнү жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс” Долбоорунун (мындан ары – ЭҮЖӨБОЖ Долбоору) расмий бет ачарынан кийин ЭҮЖӨБОЖ Долбоору 2015-2016-жылдар аралыгында Чүй облусунда иштеше турган максаттуу муниципалитеттер конкурстун негизинде тандалып алынды. ЖМБА-иш-чараларынын жүрүшүнөн баштан, биргелешкен иш башталды, баары болуп ЖМБА-иш-чараларына 4500дөн ашык киши катышты (1-диаграмманы караңыз).

ЖМБА-иш-чараларынын жүрүшүндө жергиликтүү жамааттын көйгөйлүү маселелеринин тизмесинде күтүлгөндөй эле таза суу маселеси алдыңкы орунга чыкты (2-диаграмманы караңыз). Экинчи орунга инженердик инфраструктура (жолдор жана көпүрөлөр)

жана – күтүлбөгөн жерден – саламаттык сактоо маселеси чыкты. Саламаттык сактоо жергиликтүү маанидеги маселе болуп эсептелбейт, бирок жергиликтүү жамаат үчүн абдан маанилүү. Үчүнчү орунга бири-биринен аз ажырым менен ЖӨБ органдарынын айкындуулугу, спортту өнүктүрүү, жаштардын бош убактысын уюштуруу жана көчөлөрдү жарыктандыруу чыкты.

Биринчилерден болуп конкурстук тандоого өтүнмөнү бергендер жана андан өткөндөр Москва районунун Александровка АА жана Ысык-Ата районунун Кочкорбаев АА болду. Бул муниципалитеттердин ЖӨБ органдары пландоо процессинде жана бюджеттик процессте калктын пикирин жана артыкчылыктарын эске алуу үчүн жергиликтүү жамаат менен иштешүүгө даяр экени өтүнмөдөн эле белгилүү болду. Натыйжада, 2015-жылдын июнь

1-диаграмма. ЖМБА-иш-чараларынын катышуучуларынын түзүмү, пайыздар менен

2-диаграмма. Жергиликтүү жамааттын артыкчылыктуу көйгөйлөрүнүн тизмеси, добуштар менен

айында эки муниципалитеттин жетекчилери Долбоор менен кызматташуу тууралуу меморандумдарга кол коюп, биргелешкен ишке билек түрө киришти.

Биргелешкен иштер багыт берүүчү жолугушуулардан башталды. Ошол жолугушууларда ЖӨБ органдарынын жана жергиликтүү жамааттын өкүлдөрү ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун максаттары жана аны менен иштөөдөгү тапшырмалар; жарандардын жергиликтүү өз алдынча башкарууга катышуу модели менен танышып чыгышты. Бул модель эми гана аталган муниципалитеттерде жайылтылат. Багыт берүүчү жолугушуулардын жыйынтыгы боюнча, АӨ аппараты жана АК депутаттары менен биринчи жолу жолу-

3-диаграмма. Жарандардын жергиликтүү кеңеш менен өз ара аракетине канааттануу деңгээли (Александровка, Кочкорбаев АА)

гушкан Долбоордун адистери муниципалитеттин ЖӨБ органдары калк менен өз ара аракетти күчтөндүрүүгө умтулганын, ал эми калк болсо өз кезегинде жергиликтүү өз алдынча башкарууга жана жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө дагы да жигердүү катышууга даяр болгонун байкашты. Андан кийин эки муниципалитеттин кызматкерлери ЖӨБ негиздери жана жарандардын ЖӨБго катышуу Модели боюнча окуудан өтүштү. Бул окууларга жамааттын активисттери да катышты. Александровка АА айыл өкмөт башчысы Шамил СУШАНЛО: “Биз практикада жарандардын ЖӨБго катышуу Моделинин айрым элементтерин колдонуп келатабыз – артыкчылыктуу көйгөйлөрдү аныктоо үчүн жолугушууларды, чогулуштарды өткөрөбүз, депутаттар менен биргелешип бюджетке өзгөртүүлөрдү киргизебиз. Эгерде көйгөйдү жергиликтүү бюджеттин жардамы менен чечүү мүмкүн болбой жатса, анда долбоорлорду иштеп чыгып, инвестицияларды тартабыз. Бирок бизге кызмат көрсөтүүлөрдү пландоо, маалымдоо, мониторинг жүргүзүү жана баалоо боюнча көндүмдөр жана билим жетишпей жатат. ЭҮЖӨБОЖ Долбоору менен кызматташтык ушул кенемтени толуктоого жардам берет деп үмүт артып турабыз”.

Кызматташтыктын кийинки этабы эки аймакта жамааттардын муктаждыктарын биргелешип аныктоо (ЖМБА) боюнча комплекстүү иш-чаралар болуп калды. Ал өзүнө фокус-топторду, пландоо сессияларын жана жарандар арасында сурамжылоо жүргүзүүнү камтыйт.

ЖМБА жыйынтыктары жалпысынан көрсөткөндөй, аталган муниципалитеттердин калкынын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен кызматташуусу бар. Бирок ал эки та-

4-диаграмма. Жарандардын ЖӨБ органдарынын ишине жана кызмат көрсөтүүлөрүнө мониторинг жана баалоо жүргүзүү мүмкүнчүлүгү тууралуу кабардар болуусу (Александровка, Кочкорбаев АА)

5-диаграмма. Жарандардын жергиликтүү бюджет тууралуу чечим кабыл алууга катышуу мүмкүнчүлүгү тууралуу кабардар болуусу (Александровка, Кочкорбаев АА)

рапты тең көп жакшы канааттандырбайт. Демек кызматташтыкты жакшыртуу үчүн мүмкүнчүлүктөр да бар десек болот. Ал эми ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун иши дал ушуга багытталган. Ошону менен бирге жарандар арасында жүргүзүлгөн сурамжылоо көрсөткөндөй, жарандар жергиликтүү кеңеш менен өз ара аракеттешүүгө көп деле канааттана беришпейт: 10 пайызга жакыны такыр канааттанбайт, 70 пайыздан ашыгы жарым-жартылай гана канааттанат (3-диаграмманы караңыз). Жарандардын дээрлик үчтөн бири ЖӨБ органдарынын ишине жана

6-диаграмма. Акыркы эки жылда жарандардын бюджет боюнча чечим кабыл алуу процессине катышуу активдүүлүгүнүн деңгээли (Александровка, Кочкорбаев АА)

жергиликтүү деңгээлдеги кызмат көрсөтүүлөргө мониторинг жана баалоо жүргүзүү укугу бар болгонун билишпейт. Ал эми 15 пайызы же ар бир жетинчи жаран мындай укугу жана мүмкүнчүлүгү такыр эле жок деген ишенимде турат (4-диаграмманы караңыз). Жарандардын 40 пайызга жакыны гана жергиликтүү бюджеттин каражаты кайда жана кантип сарпталары тууралуу чечим кабыл алууга укугу бар экенин билет (5-диаграмма). Ошондуктан калктын 60% ашыгы бюджетти талкуулоого катышпаганы таң калычтуу эмес (6-диаграмма).

ЖМБА – бул кандай болду? Чүй облусунун Москва районунун Александровка АА

МААЛЫМАТ ҮЧҮН

Александровка АА райондук борбор болуп эсептелген Беловодск айылынан 12 км жана Бишкектен 33 км аралыкта жайгашкан. Аймакка Крупское, Беш-Корук жана Александровка айылдары кирет. Айылдык аймактын аянты – 120 гектар,

АӨ аппараты – 19 киши, жергиликтүү кеңеш – 21 депутат, калкы – 16 326 киши (аялдар – 51%), үй кожолуктардын саны – 3476. Этностук курамы: кыргыздар, дунгандар, орустар, белорусстар, азербайжандар, немистер, уйгурлар, татарлар, өзбектер ж.б.

Жамаат муктаждыктарын биргелешип аныктоо

Жарандардын ЖӨБго катышуу моделин иш жүзүндө жайылтуу иштери 2015-жылдын августунда муниципалитетте ЖМБА-иш-чараларын (жамаат муктаждыктарын биргелешип аныктоо) комплексин өткөрүү менен башталды. Ага бардык курактагы 348 киши, анын ичинде 189 аял катышты. Бул үчүн жергиликтүү жамааттын лидерлеринин, АК депутаттарынын жана АӨ кызматкерлеринин ичинен 13 кишиден турган жумушчу топ түзүлдү. Жумушчу топтун иш планы жана графиги башчынын 2015-жылдын 28-июлундагы №133 тескемеси менен бекитилди.

Үч айылда жаш курагы боюнча бөлүнгөн ар бир топ менен аймактын артыкчылыктуу көйгөйлөрүн аныктоо боюнча иштер жүргүзүлүп, баары болуп 13 ЖМБА-сессия, анын ичинде Крупское айылындагы аялдар менен бир атайын сессия өткөрүлдү. ЖМБА-сессияларынын жигердүү катышуучулары

андан кийин сессияларда аныкталган артыкчылыктуу көйгөйлөргө биргелешип анализ жүргүзүү үчүн үч ЖМБА-фокус-топка чакырылды.

ЖМБА-сессиялары маалында төмөнкү усулдар колдонулду: “Картирлөө” (бул усул жергиликтүү жамааттын жана анын ресурстук базасын изилдөө каражаты катары кызмат кылат; карта түзүүдөгү негизги тапшырма картографиялык тактыкта эмес, ресурстарды жергиликтүү кабылдоо тууралуу зарыл маалыматты чогултууда жатат); “Венн диаграммасы” (усул жергиликтүү калкка кызмат көрсөткөн уюмдарды жана мекемелерди аныктоо, уюмдардын жана мекемелердин маанисин изилдөө, жарандар, уюмдар жана мекемелер ортосундагы өз ара байланышты аныктоо, ЖӨБ органдарынын жарандардын турмушундагы жана уюмдар менен мекемелердин ишиндеги ролу тууралуу пикирлерди изилдөө үчүн колдонулат); “Токоч” (бул усул жергиликтүү бюджеттердин киреше жана чыгаша

1-таблица. 55 жашка чейинки жана андан жогору топ үчүн ЖМБА-сессияларынын жыйынтыктары

“Картирлөө” усулунун жыйынтыктары	“Венн диаграммасы” усулунун жыйынтыктары (тегеректин көлөмү уюмдун же мекеменин маанисин билдирет; түстөр иштин сапатын билдирет: кызыл – мыкты, көк – жакшы, кара – начар)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Курулушу бүтө элек бала бакча – негизги көйгөйлөрдүн бири. Анткени учурда иштеп жаткан бала бакчаларда орундар жетишсиз. 2. Эки мектептин жанында жер алдындагы өтмө жолдор зарыл. Анткени жолдо машине көп болгондуктан жол кырсыктарынын саны да өстү. 3. Винсовхоз айылында таштанды үчүн атайын жай жок, таштандынын баары айылдын туш тарабына төгүлөт жана чыгарылбай келет. 4. Орус көрүстөнү такыр эле кароосуз калды, дүйнөдөн кайтыш болгондордун акыркы жайына кам көрүү зарыл. 5. Үй-бүлөлүк дарыгерлер тобуна жеткирчү жол авариялык абалда, оорукчан адамды ал жерге жеткиргенче өлүп калышы мүмкүн. Ошондой эле мусулмандардын көрүстөнүнө да жол жасаш керек. 6. “27 га” аттуу турак жай массивине да таза суу жетишсиз. Консервацияланган суу алгычты ишке киргизүү зарыл. 7. Мектептерде көмүр үчүн бастырма жок. Эки мектеп тең капиталдык ремонтко муктаж. 8. Өрт өчүрүүчү машине үчүн жай жок. 9. Маданият үйү авариялык абалда. 	<p>Чоң кызыл тегерек: аксакалдар соту, аялдар кеңеши, жаштар комитети; мечиттер, дүкөндөр, кафелер; “Щинцу” КУ; дене тарбия-саламаттыкты бекемдөөчү комплекс.</p> <p>Чоң көк тегерек: АӨ имараты, мектеп имараты, Маданият үйү; ТСКАКБ; СПА, Үй-бүлөлүк дарыгерлер тобу, Айылдык саламаттык комитети, коомдук-профилактикалык борборлор; жеке ветеринардык участоктор; РЭС, Телеком.</p> <p>Орточо көк тегерек: өрттөн коргоо кызматы; Айыл Банк.</p> <p>Кичинекей көк тегерек: элеттик китепкана; жайыт комитети; байланыш бөлүмү; иштеген бала бакча (1 бала үчүн 5 миң сом акы алынат, бул болсо баарынын эле чөнтөгүнө төп келе бербейт).</p> <p>Чоң кара тегерек: Александровка айылынын аймагындагы бала бакча курулуп бүтө элек, бала бакчага муктаж болгон балдар өтө көп.</p>
<p>“Токоч” – жергиликтүү бюджеттин чыгашалары</p> <ul style="list-style-type: none"> • мектептер – 30%; • АӨ кызматкерлеринин маянасы – 15%; • долбоорлорду кошо каржылоо – 10%; • маданий-массалык иш-чаралар – 10%; • спорттук иш-чаралар – 10%; • социалдык төгүмдөр – 9%; • жолдор – 5%; • ооруканалар – 5%; • социалдык коргоо – 5%; • жарыктандыруу – 1%; • таштанды чыгаруу – 0%. 	<p>“Көйгөйлөр галереясы”</p> <p>Мектептердин ремонту – 14 добуш. Жолдор – 13 добуш. Бала бакча – 11 добуш. Таза суу – 9 добуш. Таштанды – 5 добуш. Маданият үйү – 4 добуш. Оорукана – 3 добуш. Жер алдындагы өтмө жол – 2 добуш. Жарыктандыруу – 1 добуш. Өрт өчүрүү кызматы үчүн жай – 1 добуш.</p>

2-таблица. Александровка ААнын жаш курак топторунда ЖМБА-сессиялардын жыйынтыктары

№	Жамааттагы көйгөйлөр	Баары болуп 217 киши, анын ичинде 100 аял		Алардын ичинен:					
				18-35 жаштагылар (77 киши, 33 аял)		36-55 жаштагылар (60 киши, 28 аял)		56 жаштан жогоркулар (80 киши, 39 аял)	
		добуштар	%	добуштар	%	добуштар	%	добуштар	%
1	Таза суу	210	96,8	70	90,9	60	100,0	80	100,0
2	Жолдор, көпүрөлөр	124	57,1	30	39,0	48	80,0	46	57,5
3	Мектепке чейинки билим берүү	203	93,5	76	98,7	47	78,3	80	100,0
4	Мектеп	48	22,1	28	36,4	0	0,0	20	25,0
5	КТК (таштанды)	99	45,6	24	31,2	36	60,0	39	48,8
6	Маданият	61	28,1	13	16,9	22	36,7	26	32,5
7	Спортту өнүктүрүү жана жаштардын бош убактысын уюштуруу	88	40,6	44	57,1	44	73,3	0	0,0
8	Көчөлөрдү жарыктандыруу	19	8,8	4	5,2	13	21,7	2	2,5
9	Саламаттык сактоо	39	18,0	3	3,9	19	31,7	17	21,3
10	ЖӨБ органдарынын ишинин айкындуулугу жана ачыктыгы	33	15,2	10	13,0	9	15,0	14	17,5
11	Турмуш-тиричилик шарттары	22	10,1	6	7,8	6	10,0	10	12,5
12	Айыл чарба	4	1,8	0	0,0	4	6,7	0	0,0
13	Башкасы	35	16,1	11	14,3	13	21,7	11	13,8

түзүмдөрү тууралуу калктын маалыматка ээ болгонун изилдөөдө, ошондой эле ЖӨБ органдары коомдук угууларды кандай көйгөйлөрдүн жана темалардын тегерегинде өткөрүш керектигин аныктап алууда колдонулат. Каттышуучулар жергиликтүү бюджеттин чыгашаларын жергиликтүү бюджеттин жалпы көлөмүнөн “тоочту” бөлгөндөй үлүш боюнча бөлүштүрүп чыгышат); “Көйгөйлөр галереясы” (бул усул аныкталган көйгөйлөрдү артыкчылыктуусуна жараша бөлүштүрүүгө жардам берет) (1-таблицаны караңыз).

Көптөгөн муниципалитеттерде “Тооч” усулун колдонуу тажрыйбасы дээрлик дайыма окшош жыйынтыкты көрсөтөт – көпчүлүк каттышуучулар жергиликтүү бюджет тууралуу эч нерсе билишпейт жана канча акча кайда сарпталып жатканын билбестен жергиликтүү бюджетти көйгөйлөргө жараша кантип бөлүш керектигинен кабарсыз. Анткен менен бюджетти бөлүштүрүүгө карата кызыгуу чоң. Аталган сессиянын фасилитатору, Суу пайдалануучулар ассоциациясынын бухгалтери Марем ЯНДАУРОВА каттышуучуларга буларды түшүндүрдү: ЖМБА-ишчаралар комплексин өткөрүүнүн бирден бир максаты – каттышуучуларга жергиликтүү бюджетти, анда кандай чыгашалар болуш керектигин түшүндүрүү. Бул көнүгүү жарандарды бюджеттин чоо-жайын болбосо да, жалпы структурасында түшүнө баштоого түртөт. Каттышуучулардын бири бул көнүгүү тууралуу пикирин мындайча билдирди: “Мен жергиликтүү бюджет эмнеден турарын жана акча кайда сарпталарын жалпысынан билип калдым. Эми бул били-

мимди колдонуп, айыл өкмөтүнөн “тоочту” кантип бөлүштүрүшкөнүн сурай алам”.

ЖМБА-сессияларына жигердүү катышуу менен муниципалитеттин жашоочулары аныкталган көйгөйлөр боюнча чечим кабыл алууда алардын пикирлери кантип эсепке алынарын сурашты. Ошондой эле алар бюджет боюнча коомдук угууларды өткөрүүгө кызыкдарлыгын билдирип, бири-бирин АӨ ишине жана айылдын турмушуна жигердүү катышууга, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун бардык маселелери боюнча толук маалыматка ээ болууга чакырышты. Айыл өкмөтүнүн инвестициялар боюнча адиси Будеза ЯГУЗОВА жыйынтык чыгарып, ЖМБА-сессияларынын процесси бардык жаш курактагы топтор менен иш алып барууга жол бергенин, бул ЖӨБ органдарын көбүрөөк маалыматка ээ болуп, жергиликтүү жамаат алдында жоопкерчиликтүү кыларын айтты. Калк болсо өз кезегинде жергиликтүү өз алдынча башкарууга көбүрөөк ишеним артып, көйгөйдү чечүүгө жигердүү катышууда. Жарандар жергиликтүү өз алдынча башкарууга жакын болуп калганы сезилип турат. Ал эми жакында эле көптөр жалпы көйгөйлөргө кайдыгер карап, “бул менин ишим эмес” деп келген. Ошондой эле Будеза ЯГУЗОВА айыл өкмөтү үчүн милдетти мындайча ачыктады: “Аймакта дагы “ойгоно” электер бар. Эми биздин милдет калкка көбүрөөк жана кеңири маалымат жеткирип, маалымат керегелерин жигердүү колдонуп, бюллетендерди чыгарып, коомдук чогулуштарды, жыйындарды жана угууларды көбүрөөк өткөрүп туруу”.

Жыйынтык – жамааттын артыкчылыктуу көйгөйлөрүнүн тизмеси

Жогоруда аталган усулдарды колдонуу Александровка АА жамаатына жигердүүлүгүн көрсөтүп, идеяларын жана ой-пикирлерин эркин билдирип, айылдык аймактагы көйгөйлүү зоналар тууралуу мүмкүн болушунча көбүрөөк маалыматты жарыкка алып чыгууга жол ачты. ЖМБА-иш-чаралар комплекси ЖӨБ органдарын жарандар элеттин көйгөйлөрүн жакшы түшүнүп, артыкчылыктарды так бөлүштүрө аларына ынандырды. Мындан тышкары ЖМБА-иш-чаралар комплекси калктын түрдүү топторунун керектөөлөрү эске алынганын көрсөттү: аймактын үч айылында ЖМБАга эркектер жана аялдар, карылар жана жаштар, дени сактар жана ден соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдар катышты (2-табл. караңыз). Ошону менен бирге түрдүү топтордун керектөөлөрү жана артыкчылыктары бири-биринен олуттуу түрдө айырмаланышы мүмкүн. Мисалы, 36дан 55 жашка чейинкилер балдарын чоңойтуп койду, ошондуктан аларды мектептердин абалы эмес, жолдордун, көпүрөлөрдүн абалы, спорттун өнүгүүсү жана жаштардын бош убактысын уюштуруу өңдүү маселелер тынчсыздандырышы мүмкүн. Ошондой эле бул жаш курактагы топтун көптөгөн өкүлдөрү неберелүү болуп калгандыктан аларды мектепке чейинки билим берүү үчүн шарттардын жоктугу тынчсыздандырат. Ал эми 56 жаштан жогору адамдардын тобун бала бакчалардагы орундардын жетишсиздиги ойлондурганы менен, спорттун өнүгүүсү жана жаштардын бош убактысын уюштуруу өңдүү маселелер тынчсыздандырбайт.

Эмесе, Александровка АА артыкчылыктуулугу жагынан маанилүү бир катар көйгөйдү аныктап алды. Эми айыл боюнча бир тизмени түзүү максатында жумушчу топ үч топтун артыкчылыктуу көйгөйлөрүн окшоштугу жана добуштардын саны боюнча үч топко бириктирди. Натыйжада беш көйгөй эң көп добушка ээ болду жана жергиликтүү жамаат үчүн артыкчылыктуу болуп калды (3-табл. караңыз). Ал эми таза суу жана мектепке чейинки билим берүү тизмеде биринчи орундарга чыкты.

Бул тизме менен эмне кылыш керек? Көйгөйлөрдү жалпы аракеттер менен чечүүнү пландоо!

Пландоо сессиясы

Пландоо сессиясына жамаат муктаждыктарын биргелешип изилдөөнүн эң жигердүү 58 катышуучу-

3-таблица. Александровка АА артыкчылыктуу көйгөйлөр боюнча бөлүштүрүлгөн тизмеси (добуштар менен)

№	Көйгөй	Беш-Көрүк а.	Александровка а.	Крупское а.	Баары
1	Таза суу	75	34	115	224
2	Мектепке чейинки билим берүү	66	33	105	204
3	Жолдор	55		70	125
4	Мектеп		80	23	103
5	КТК (мусор)	42	37		79

су, ошондой эле жергиликтүү кеңештин депутаттары, айыл өкмөтүнүн адистери, эксперттер, жергиликтүү жамааттын лидерлери жана Александровка АА бюджеттик уюмдарынын кызматкерлери катышты. Бул баскычта аныкталган көйгөйлөрдү дагы да кеңейтилген жана деталдуу форматта талкуулап алуу маанилүү. Бул үчүн көйгөйлөрдүн ар бир блогу боюнча атайын докладдар-баяндамалар даярдалды.

Жумушчу топтун мүчөсү, айыл өкмөт башчысынын орун басары Д. КАЙНАЗАРОВ “Техникалык инфраструктура: жолдор, жарыктандыруу, таштанды” баяндамасы менен чыкты. Тема абдан кеңири ачылган, катышуучулар суроо узатып, сунуштарды киргизип жатышты. Мисалы, жолдорго карата: жаңы асфальт төшөөрдөн мурда эски катмарын алып салуу зарыл; Крупское айылында демөөрчүлөрдү күтпөстөн өз күчү менен жаман жолдорду грейдер менен тегиздөө; биринчи кезекте тротуарлар жана жарыктандыруу көйгөйлөрүн чечүү; жер алдындагы өтмө жолдорун тартипке келтирүү.

Аймактын артыкчылыктуу көйгөйлөрүнүн бирин чечүү боюнча бирдиктүү концепцияны иштеп чыгуу көз карашынан алганда келечектүүсү деп таза суу темасы болуп калды. Аны жумушчу топтун мүчөсү, ТСКАКБ төрагасы Ш. ЛЕБУЗОВ “Таза сууга жеткиликтүүлүккө байланышкан көйгөйлөр” аттуу баяндамасында айтып берди. Ошондон кийин сунуштар жаңырды: суу үчүн өз маалында акы төлөөнү камсыздоо; тазалоочу курулмалардын ремонту жана курулушу үчүн инвестиция тартуу; жаза пулдарын киргизүү; үй-бүлөдө, мектепте, коомдук жайларда суу колдонуу маданиятына үйрөтүү ж.б. Ошондой эле катышуучулар электр жарыгына тарифтер өскөндүктөн таза суу үчүн тарифти 5 сомго көбөйтүү сунушун колдоп беришти. Анткен менен адегенде жарандар арасында “тарифти жогорулатууга макулсузбу?” деген сурамжылоо жүргүзүлдү. Ошондой эле катышуучулар тараптан бул маселе боюнча чогулуштарды өткөрүү зарылчылыгы тууралуу сунуш түштү. Баяндамачы сурамжылоо ар бир жашоочунун пикирин эске алууга жол берерин, ал эми чогулуштар аз гана сандагы адамдарды чогултарын, бирок чогулушту сурамжылоонун жыйынтыгы боюнча өткөрсө болорун айтты.

Эки актуалдуу тема бир баяндамага бириктирилди. Ал – жумушчу топтун мүчөсү, мектеп мугалими М. ЛЕБУЗОВ тартуулаган “Сапаттуу мектепке чейинки жана мектептеги билим берүү”. Тема кызуу талкууга жем таштады. Анткени бала бакчаларда

орундардын жетишсиздиги муниципалитеттин бардык жашоочулары үчүн курч көйгөй болуп калды. Катышуучулар төмөнкү сунуштарды айтышты:

дайыма жардам бере ала турган мектепке чейинки курактагы балдардын ата-энесин ишке тартуу; курулушу бүтө элек имарат турганда жаңы бала бакча куруу зарылчылыгы жок, ал жыл сайын талкаланып жатат жана жөн гана капиталдык ремонт жасоо зарыл; демөөрчүлөрдү жана республикалык бюджеттен дем берүүчү гранттарды тартуу аркылуу инвестицияларды активдүү издөө зарыл.

“Маданиятты өнүктүрүү үчүн шарттар жок” деп аталган баяндаманы жумушчу топтун мүчөсү, АӨ кызматкери М. МАМЕТОВА тартуулады. Айылдардын биринде Маданият үйү авариялык абалда, суу тамчылай бергендиктен дубалдар жана жабдуулар талкаланып жатат. Ал эми калган эки айылда такыр эле клуб жок жана жаңы имарат куруу зарыл. Баяндамачынын айтымында, бул өтө маанилүү маселе жана калк буга кызыкдарлыгын билдирип, ЖӨБ органдары менен биргеликте бул маселени чечүүгө киришмейинче маданият тууралуу сөз кылуунун кажети да жок. Ушул эле баяндамада “Медициналык кызмат көрсөтүүлөргө жеткиликтүүлүк” темасы ачылып, анда бул чөйрөдө бир кыйла олуттуу көйгөйлөр бар болгону көрсөтүлдү. Алар: төрөт бөлүмү жок, тез медициналык жардам үчүн жай жок, калкка бардык медициналык кызмат көрсөтүүлөрдү берүү үчүн шарттар (УЗИ, анализ үчүн атайын лабораториялар ж.б.) жок. Катышуучулар өз сунуштарын айтышты: бош турган бышык жайлар, имараттар бар, аларды колдонсо болот. Эски имаратты лабораторияга ыңгайлаштырып ремонттоо зарыл. Алар “биз зарыл болгон жабдууларды жана бул көйгөйдү чечүү үчүн демөөрчүлөрдү табабыз” деп айтышты.

“Жергиликтүү бюджет боюнча маалыматка жеткиликтүүлүк жок” темасы боюнча артыкчылыктуу көйгөй менен жумушчу топтун мүчөсү, жергиликтүү кеңештин депутаты Керим ШЫСЫР тааныштырды. Анын айтымында, бул чөйрөдө АА такыр иш алып барган жок: маалымат керегелери жетишсиз, мындан улам жергиликтүү бюджет тууралуу маалымат эл көп чогулган жерлерде жок, жергиликтүү кеңештин пландалган сессиялары тууралуу маалымат жок, жашоочулар чогулуштарга жана бюджеттик угууларга пассивдүү катышып келет. Катышуучулар тараптан сунуш түштү: биринчи кезекте АК депутаттары калкты жергиликтүү бюджет тууралуу маалымдаш керек – ал кантип аткарылат, биздин акча кайда таратылыш керек; иш-чара болчу күнү кабардар кылбастан, таанышып чыгуу үчүн бир нече күн мурда кыскача маалыматты илип, таратып чыгуу зарыл. “Щинцу” КУ төрагасы Радия ЛИВАЗА бир топ рационалдуу сунуштарды берип, курч маселелерди көтөрдү: “Бизде азыр жергиликтүү кеңеште 21 депутат бар. Бирок аларды сессияга чогултуу кыйын. Ошондуктан айылдын көйгөйлөрүн ыкчам чечүү мүмкүн болбой жатат. Ал эми АӨ башчысын кызматтан алыш керек дегенде бири да калбай баары чогула калат. Депутаттар биринчи кезекте шайлоочулар алдын-

да жоопкерчиликтүү болуп, аларга жүктөлгөн милдет-мелерди аткарыш керек. Калк депутаттар алардын кызыкчылыгын коргойт деп, шайлоодо аларга ишенип добушун берген”.

Жыйын соңунда катышуучулардын бири буларды кошумчалады: “Биз ЖМБА-сессиясы маалында өтө маанилүү көйгөйдү унутта калтырган экенбиз – бул мал союу пункттары. Учурда эттин сапатына экспертиза, анализдер талап кылынууда, биз мал союу боюнча заманбап станция курушубуз керек”. Катышуучулар бул пикирди колдоп, биргелешкен аракеттер планын (БАП) иштеп чыгууда бул маселени бөлүмдөрдүн бирине кошууну сунушташты.

Демилгелүү топторду (ДТ) жана биргелешкен мониторинг жана баалоо топторун (БМжБ) түзүү

Артыкчылыктуу көйгөйлөр аныкталып, бөлүштүрүлүп, жасалчу жумуштардын болжолдуу багыттары белгилүү болгондон кийин биргелешкен аракеттер планын деталдуу түрдө иштеп чыгып, андан кийин анын ишке ашырылышына мониторинг жүргүзүү маанилүү. Бул үчүн жамаат демилгелүү топторду (ДТ), ал эми ЖӨБ органдары жамаат менен биргеликте биргелешкен мониторинг жана баалоо топторун (БМжБТ) түзөт.

Александровка АА топтун мүчөлөрүн тандоого өтө кылдат мамиле жасашып, талапкерлерди иштин өзгөчөлүгүнө жана анын жигердүү коомдук позициясына жараша тандашты. ДТга катышуу демилгесин көтөрүп чыккандар да болду. Бул болсо адамдардын өз жарандык позициясын жигердүү билдирүүгө жана аймактын өнүгүүсүнө салымын кошууга даярдыгынан кабар берет. ДТнын жалпы саны тандалып алынган артыкчылыктуу көйгөйлөрдүн санына шайкеш келди. Мүчөлөрдүн саны 7 же 9 киши болду:

- техникалык инфраструктура: жолдор, жарыктандыруу, таштанды – 7 киши;
- таза суу – 7 киши;
- сапаттуу мектепке чейинки жана мектепте билим берүү – 9 киши;
- маданият жана саламаттык сактоо – 9 киши;
- бюджет тууралуу маалыматка жеткиликтүүлүк – 7 киши.

Биргелешкен мониторинг жана баалоо тобуна (БМжБ тобу) 5 кишиден турган талапкерлер ыкчам жана так тандалып алынды. Алардын баары иш-чаранын катышуучуларынын баамында жамааттын эң объективдүү жана адилеттүү мүчөсү, “Щинцу” КУ төрайымы Радия Маликовна ЛИВАЗАны БМжБ тобунун төрагасы катары тандап алганы оң факт болуп калды. БМжБ тобунун калган мүчөлөрүн да иш-чаранын катышуучулары бир добуштан колдошту. Алар: Паншер ЛУГМА (АУС инспектору), Елена БАГИЕВА (мектеп завучу), Асия СВАРОВА (мугалим), Мухамед ДЖЕДЖЕЗА (АК депутаты), Улан УМЕТОВ (мектеп директору), Галина ВОДОВСКАЯ (мектеп директору).

Таза суу көйгөйү боюнча себеп-натыйжалык байланышы: Чүй облусунун Ысык-Ата районундагы Кочкорбаев АА

МААЛЫМАТ ҮЧҮН

Кочкорбаев АА район борбору Кант шаарынан 10 км, Бишкек шаарынан 35 км аралыкта жайгашкан. ААда 3 айыл бар – Кеңеш а., Буденовка а. жана Курманалиев а. АА аянты – 108 га, АӨ аппараты – 15 киши, жергиликтүү кеңеш – 21 депутат, калкы – 7339 киши (47% аялдар), үй кожолуктарынын саны – 1660, этностук курамы: кыргыздар, орустар, түрктөр, азербайжандар, дунгандар, каракайлар ж.б.

Кочкорбаев ААнын айылдарында жамааттын керектөөлөрүн изилдөөгө баары болуп 387 киши, анын ичинде 158 аял катышты. Кочкорбаев ААнын Кеңеш айылынын ЖМБА-фокус топторунун 27 катышуучусу, анын ичинде 12 аял таза суу көйгөйү боюнча себептик-кесепет байланыштарына талдоо жүргүздү. Себептердин айрымдары – оорулардын көбөйүшү, жолдордун талкаланышы. Таза суу көйгөйүн чечүү тууралуу ресурстар жөнүндө сөз болгондо, катышуучулар бардык мүмкүн болгон варианттарды, анын ичинде жергиликтүү бюджеттин каражаттарын да карап чыгышты. Анткен менен калктан акча чогултуу сунушу нааразылыкты жаратты: өз убагында калк акча чогултуп да көргөн, бирок жыйынтык дагы эле чыга элек. Айыл өкмөтүнүн кызматкерлери бардык акча банктагы эсепте болгонун айтса, катышуучулар бул жооп болгонун, каражат инфляциядан улам нарксызданып калганын белгилешти. Баары бир ресурстардын булагына калктын салымын кошушту. Таза суу жеткирүү үчүн көптөр такыр эле акча төлөбөй турганын жарандар өздөрү моюнуна алышты. Бул жагдай ЖӨБ органынын жергиликтүү жамаат менен

тыгыз кызматташуусу, калктын бардык катмарлары арасында жигердүү иштерди жүргүзүү канчалык маанилүү болгонун далилдөөдө. Артыкчылыктуу көйгөйлөргө жүргүзүлгөн анализдин жана себептик-кесепет байланыштарын аныктоонун жыйынтыгында жалпылаштырылган таблица иштелип чыкты. Ага ар бир артыкчылыктуу 5 көйгөй боюнча катышуучулар тараптан түшкөн бардык сунуштар кирди (4-таблица-ны караңыз).

Кочкорбаев аймагынын Кеңеш айылындагы себептик-кесепет байланыштарына жасалган анализди карап чыгып, үч оң учурун белгилесе болот. Биринчиден, жарандар өз пассивдүүлүгүн ачык моюнуна алышууда. Экинчиден, жарандар жергиликтүү кеңештин депутаттарынын аракетсиздиги жана айыл өкмөт кызматкерлеринин пассивдүүлүгү тууралуу өз пикирлерин эркин айта алышты жана объективдүү баа беришти. Үчүнчүдөн, кызыкдар тараптардын салымдарын карап чыгып, катышуучулар жергиликтүү жамааттын салымы зарыл экенин айтышты. Бул болсо артыкчылыктуу көйгөйлөрдү чечүү боюнча натыйжалуу биргелешкен ишти түшүнгөндөн жана кабыл алгандан кабар берет.

Андан кийин ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун колдоосу менен АА кызматкерлери жана демилгелүү топтордун лидерлери бул иштердин жыйынтыктарын деталдуу түрдө изилдеп чыгышат, кырдаалга ар тараптуу анализ жүргүзүү үчүн жана аймактын артыкчылыктуу көйгөйлөрүн чечүү боюнча жергиликтүү жамааттын жана ЖӨБ органдарынын Биргелешкен аракеттер планын иштеп чыгуу үчүн сунуштарды туюндуруу максатында адистерди тартышат.

4-таблица. Кочкорбаев АА Кеңеш айылындагы көйгөйлөр боюнча себептик-кесепет байланыштарга жасалган анализдин натыйжалары

Себептери	Кесепеттери	Чечүү жолдору	Кызыкдар тараптардын салымдары
№1 артыкчылык: Таза суунун жетишсиздиги			
1. Кубур түтүктүн абалы (кубурдун эскириши, булганышы, колдонуу мөөнөтүнүн аяктаганы). 2. Адистердин жана атайын техниканын жетишсиздиги. 3. Акча каражаттарынын жоктугу. 4. Калк ичүүчү сууну чарбак үчүн колдонот, калктын кайдыгер мамилеси.	1. Балдар жугуштуу ооруга көп кабылат, дарыланууга акча кетет. 2. Жолдордун талкаланышы, тиричилик иштеринде кыйынчылыктар (кийим жууганда, курулушта). 3. Кубурлар бузулгандыктан чарбактардын баткактыгы.	1. Кубурларды жаңысына алмаштыруу. 2. Суу мунарасына жакшы көзөмөл. 3. Капремонтко смета түзүү үчүн адистерди тартуу. 4. Инвесторлорду, демөөрчүлөрдү тартуу. 5. Калктын суу үчүн өз маалында акы төлөп туруусу.	1. ТСКАКБ кызматкерлери үчүн жай берүү. 2. Жергиликтүү бюджеттен акча каражаттарын бөлүү. 3. Инвесторлорду, демөөрчүлөрдү тартуу. 4. ТСКАКБ кызматкерлери өз милдеттенмелерин аткарып жатканына АӨ тараптан көзөмөл. 5. Жер.кеңештин депутаттары жергиликтүү бюджетти туура бөлүштүрүш керек. 6. Жергиликтүү жамаат кызмат көрсөтүү үчүн өз маалында акы төлөш керек жана таза сууну чарбакты сугаруу үчүн колдонбоого тийиш.

Себептери	Кесепеттери	Чечүү жолдору	Кызыкдар тараптардын салымдары
<p>№2 артыкчылык: Жолдордун начар абалы</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Акча каражаттарынын жетишсиздиги. 2. Жөшилгендик – өтө эски жолдор. 3. Калктын жоопкерчиликсиз мамилеси. 4. Курулушта архитектуралык пландоону сактабоо – жеке үйлөр кызыл чектен чыккандыктан жолдор тарып баратат. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авариялык кырдаал. 2. Адамдар жаракат алууда, бут кийимдер, машинелердин деңгөлөктөрү жешилүүдө. 3. Жашоочулар үчүн ыңгайсыздыктар, жүк ташууда кыйынчылыктар. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Жылына бир жолу грейдирлөө. 2. Жолдорго кум түшүрүү. 3. Жолдун боюндагы арыктарды тазалоо. 4. Көп тонналуу машинелердин өтүүсүнө тыюу салуу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Жергиликтүү бюджеттен акча каражаттарын бөлүү. 2. Инвесторлорду, демөөрчүлөрдү тартуу. 3. Дем берүүчү грант бөлүү өтүнүчү менен өкмөткө кайрылуу. 4. Жер кенештин сессиясына акт түзүү боюнча адисти тартуу. 5. Калктын салымы: ашар ыкмасы менен жардам берүү, ар бир үйдөн акча чогултуу. 6. Эрте жазда жол боюндагы арыктарды тазалап чыгуу.
<p>№3 артыкчылык: Жарыктандыруу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Акча каражаттарынын жоктугу. 2. Жарандардын шалаакы мамилеси. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авариялык кырдаал. 2. Мал уурдоо, уурулук. 3. Түнкүсүн жүргөндөргө ыңгайсыздык. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Арыз менен РЭСке кайрылуу. 2. Смета түзүп, башка ААлардын тажрыйбасын үйрөнүү. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Жергиликтүү бюджеттен акча бөлүү. 2. Инвесторлорду, демөөрчүлөрдү тартуу. 3. Калктын кызыкдарлыгы: жарык үчүн ар бир көчөгө эсептегич орнотуу, электрэнергиясын төлөөдө калктын салымын карап чыгуу.
<p>№4 артыкчылык: Бюджеттин айкындуулугу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бюджет тууралуу маалымат жок, маалымат керегеси бош турат. 2. Калктын кызыгуусу төмөн. 3. Калк маалыматка ээ эмес, бюджет айкындуулугу жок. 4. Үч айылда тең маалымат керегелери жок. 5. Адамдардын тар чөйрөсү гана бюджет тууралуу маалыматка ээ. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коррупция, бюджетти максатсыз пайдалануу. 2. Адамдардын тар чөйрөсү бюджетти өз кызыкчылыгына колдонууда. 3. АӨ ишинде өнүгүү байкалбайт. 4. Калк АӨгө ишенбейт. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бардык үч айылда маалымат керегелерин орнотуу, бюджет тууралуу маалыматты жайгаштыруу 2. АА бюджетин бекитүү боюнча жер. кеңештин сессиясына калкты чакыруу 3. АК депутаттарынан жергиликтүү бюджет тууралуу маалыматты талап кылуу. 4. Бюджет боюнча калк менен чогулуштарды жана жыйындарды өткөрүү. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Маалымат керегелерин орнотуу жана орптехниканы сатып алуу үчүн жергиликтүү бюджеттен акча каражатын бөлүү. 2. Маалымат баракчаларын жана боллетендерди иштеп чыгуу үчүн орптехника (түстүү принтер, фотоаппарат) сатып алуу зарыл.
<p>№5 артыкчылык: Таштанды</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Таштанды аянтынын же атайын жайдын, таштанды контейнерлеринин, атайын техниканын жоктугу. 2. Таштанды үчүн төмөн тариф – жылына бир короодон 50 сом. 3. Жергиликтүү бюджеттин жетишсиздиги 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Айлана-чөйрөнүн булгануусу. 2. Жугуштуу оорулардын көбөйүүсү. 3. Турмуш шарттарынын начарлашы. 4. ЖӨБ органдарына ишенбестиктин артышы. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Чыгашалардын сметасын түзүү. 2. Таштанды үчүн жер участкагун аныктап, бөлүп берүү. 3. Тарифти жогорулатуу, таштанды чыгаруу графигин бекитүү. 4. Мыйзам бузгандарга жазалул санкцияларын белгилөө. 5. Таштанды контейнерлерин орнотуу. 6. Таштанды жыйноо жана чыгаруу үчүн атайын техника сатып алуу. 7. Калкты аймакты тазалоого тартуу. Муну көзөмөлдөө милдетин кварталчыларга жүктөө. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Жергиликтүү бюджеттен акча каражаттарын бөлүү. 2. Инвесторлорду жана демөөрчүлөрдү – жергиликтүү ишкерлерди тартуу. 3. Жамааттын тариф боюнча өз маалымда акча төлөп туруусун жана ишембилликтерге жигердүү катышуусун камсыздоо. 4. Мектептерде иштерди уюштуруу: таштандыга каршы акциялар жана ишембилликтер.

Мектептердин көйгөйлөрү: мүлккө кимдин ыйгарым укугу бар жана ал кимдин менчигинде?

ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун адистери Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү мектептерине карата пайда болгон казус тууралуу маселени кайрадан көтөрүп чыгышты. Белгилүү болгондой, билим берүү кызмат көрсөтүүсү мамлекеттин ыйгарым укуктарына кирет жана республикалык бюджеттен каржыланат. Ал эми мектеп имараттарына менчик укугу жана аларды күтүү боюнча милдеттер жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына жүктөлгөн. 2015-жылдын 25-сентябрында Билим берүү жана илим министрлигинде (БИМ) “БИМдин Коомдук кеңешинин иш стратегиясы жана планы: өз ара аракеттешүүнүн келечеги” темасына тегерек стол талкуусу өттү.

БИМ Коомдук кеңешинин Планын талкуулоо процессинде ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун юридикалык маселелер боюнча адиси Бектурган ОРОЗБАЕВ жалпы билим берүү мекемелерине, мектепке чейинки билим берүү уюмдарына (МБУ) жана ЖӨБ органдарына тиешелүү төмөнкү маселелерди атады:

- билим берүү жана мектепке чейинки билим берүү тууралуу мыйзамдарга тиешелүү өзгөртүүлөрдү киргизүү менен мамлекеттик органдардын (КР БИМ) жана ЖӨБ органдарынын билим берүү жаатындагы иш-милдеттерин жана ыйгарым укуктарын ажыратуу зарылчылыгы;
- бир жолку каржылоо менен ЖӨБого мам-

лекеттик ыйгарым укуктарды берүү механизмдери аркылуу ЖӨБ органдарына билим берүү жана МБУ чөйрөсүндөгү мамлекеттик ыйгарым укуктарды жүктөө зарылчылыгы;

- жалпы билим берүү уюмдарын жана МБУ объектилерин (мектептер, бала бакчалар + тамактануу) жергиликтүү бюджеттеги каражатка күтүү маселелерине талдоо жүргүзүү зарылчылыгын, ошондой эле жаңы курулуп жаткан мектептерди жана МБУ объектилерин ЖӨБого андан ары күтүү милдеттенмеси менен кошо муниципалдык менчикке өткөрүүнүн максатка ылайыктуулугун,
- мектеп жана МБУ объектилерин муниципалдык менчиктен мамлекеттик менчикке өткөрүүнүн максатка ылайыктуулугун жана ушундай мүмүнчүлүгүн караштыруу. Себеби көпчүлүк элеттик муниципалитеттердин жергиликтүү бюджетиндеги каражаттын ири бөлүгү мектептерди жана МБУ объектилерин күтүүгө кетет, ал эми жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө каражат калбай калат.

КР БИМ Коомдук кеңешинин мүчөлөрү Стратегияга жана Планга аталган маселелер боюнча өзүнчө багыттарды киргизүү жана бул көйгөйлөрдү чечүү боюнча иш жүргүзүү сунуштарын оң кабыл алышты.

Муниципалдык кызматчылардын квалификациясын жогорулатуунун жыйынтыктарын баалоо усулу

2015-жылдын 30-октябрында Бишкекте Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жана муниципалдык кызматчыларын окутуунун натыйжалуулугун баалоо тартиби тууралуу Методикалык окуу китебинин долбоорун талкуулоого арналган тегерек стол өттү.

Талкууну ачып жатып, Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кадр кызматынын (КР МКК) окутуу жана тышкы байланыштар бөлүмүнүн башчысы Нурдин АЛИШЕРОВ өлкөдөгү мамлекеттик жана муниципалдык кызматчыларды окутуу системасын өнүктүрүү боюнча МККнын иши – окутуу жаатында даярдалган ЧУА, 2014-2015-жылдарга жана 2016-жылга Мамлекеттик тапшырык, КР МКК усулдук окуу китептери жана аларды тестирилөө туура-

луу айтып берди. Өз кезегинде ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун улуттук деңгээлде иштөө боюнча менеджери Асель МАМБЕТОВА Долбоор менен КР МККнын биргелешкен ийгиликтүү ишин, муниципалдык кызматчыларды окутуу усулдарын иштеп чыгуу жаатындагы жетишкендиктерди белгилеп, даярдалган окуу модулдары, Методикалык окуу китептерин тестирилөө жана Окууну баалоо боюнча Методиканын долбоору тууралуу айтып берди.

КР МККнын окуу жана тышкы байланыштар бөлүмүнүн адиси Медер ИСМАИЛОВ жана Долбоордун адиси Салих КАДЫРБЕКОВ катышуучуларга окууга болгон керектөөнү аныктоо методикасынын долбоорун сунуштап, суроолорго жооп беришти. Негизинен суроолор жана каалоо-тилектер тренерлердин ква-

лификациялык сапаттарына, курстардын жана аттестациялардын тематикалык мазмунуна, ошондой эле жаңы дайындалган мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылардын окуусун уюштурууга тиешелүү болду. Ошондой эле курстун материалдарын электрондук версияда сактоо, же узак аралыктан окуу, мамлекеттик тапшырыктын алкагында окуу сапатын жогорулатуу тууралуу сунуштар түштү. Бардык каалоолор жана сунуштар деталдуу түрдө таанышып чыккандан кийин КР МККнын дарегине жиберилери айтылды. Андан кийин сунуштар иштетилип чыгып, балким Окуу китебинин долбооруна кошулушу ыктымал. Талкууга 30 киши, анын ичинде мамлекеттик органдардын кадр кызматтарынын адистери жана Чүй облусунун жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жоптуу катчылары катышты.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары муниципалдык кызматка өтүп жаткандар үчүн суроо-жооптору бар атайын окуу китебин иштеп чыгууну сунушташты

2015-жылдын 11-ноябрында маморгандардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын элүү өкүлүнүн катышуусунда “Муниципалдык кызматчыларды баалоого жана салыктык укук мамилелери чөйрөсүндө ыйгарым укуктарды

жүзөгө ашырууга байланышкан актуалдуу маселелер” темасына тегерек стол талкуусу өттү.

Иш-чараны КР Мамлекеттик кадр кызматы (МКК) жана ЭҮЖӨБОЖ Долбоору уюштурду.

Уюштуруучулар күн тартибине бир катар өзгөчө

маанилүү жана актуалдуу темаларды алып чыгышты: муниципалдык кызматчылардын ишин баалоо тартиби жана ЖӨБ органдарына салыктык укук мамилелери чөйрөсүндөгү айрым мамлекеттик ыйгарым укуктарды берүү.

Өз сөзүндө КР Мамлекеттик кадр кызматынын директорунун орун басары Олег ТАРБИНСКИЙ муниципалдык кызматты өнүктүрүү боюнча КР МККнын иши, “Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө” мыйзам долбоору, муниципалдык кызматчылардын ишин баалоого карата жалпы мамиле, ЖӨБ органдарынын мамлекеттеги ролу жана класстык чендерди берүүдөгү көйгөйлөр тууралуу айтып берди.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этностор аралык мамилелер боюнча мамлекеттик агенттиктин директору Бакыт РЫСПАЕВ Кыргыз Республикасынын аймагында ЖӨБ органдарынын дараметин өнүктүрүү жана күчтөндүрүү боюнча долбоорлорго жана программаларга кенен токтолуп, бул процессте донордук да, жергиликтүү да уюмдардын маанилүү ролун белгиледи. Ал ошондой эле Ысык-Көл облусунун айрым элеттик муниципалитеттеринин кошуна айылдык аймактарга жайылып жаткан алдыңкы тажрыйбасына басым жасады. Агенттиктин башчысы тиешелүү жогорку билими бар жакшы адисти тартуу үчүн тиешелүү айлык акы керектигин белгилеп кетти.

Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кадр кызматынын муниципалдык кызмат өтөө бөлүмүнүн башчысы Калыбек АЛЫШБАЕВ чогулгандарга ЖӨБ органдарындагы муниципалдык кызматчылардын ишинин натыйжалуулугун баалоонун жыйынтыкта-

ры тууралуу маалыматты берди. Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кадр кызматынын муниципалдык кызмат өтөө бөлүмүнүн адиси Гүлназ КУРМАНОВА муниципалдык кызматчылардын ишин баалоо тартиби тууралуу айтып берди. Экономика министрлигинин салык саясаты бөлүмүнүн башчысы Жеңишбек ЖАКЫПОВ ЖӨБ органдарынын салыктык укук мамилелери чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууга байланышкан маселелерди айтты.

Талкуунун катышуучуларынан – Жалал-Абад, Ысык-Көл, Чүй облустарындагы ЖӨБ органдарынын өкүлдөрүнөн маанилүү сунуштар түштү. Мисалы, курс боюнча тест электрондук вариантта болуш керек. Себеби бул угуучуларга тесттин баасын алып, өз жоопторун объективдүү баалоого мүмкүнчүлүк бермек. Ошондой эле тесттер ачык-айкын жана угуучулар үчүн жеткиликтүү болуш керек. Мындан тышкары кайра байланыштын электрондук форматы да болуш керек деген сунуш болду.

Ильич муниципалитетинин АӨ жооптуу катчысы: “Тренингден кийин эмне үчүн калкты иш-чарага чакырганда, алардын санын камсыздоодо кыйынчылыктар болгонун эми түшүндүм”

2015-жылдын 19-ноябрында Чүй облусунун Кемин районундагы Боролдой айылында “ЖӨБ органдарынын жергиликтүү жамаат менен өз ара аракети: коомдук катышуунун, чогулуштардын жана жашоочулардын жыйындарынын формалары” темасына тренинг өттү. Тренинге 19 киши катышып, алардын ичинде беш пилоттук жана беш пилоттук эмес муниципалитеттерден айыл өкмөт башчылары жана кызматкерлери, жергиликтүү жамааттын өкүлдөрү катышты.

ЭҮЖӨБОЖ Долбоорунун жарандардын катышуусу боюнча адиси Айнура БАЛАКУНОВА катышуучуларга жарандардын ЖӨБго катышуусу боюнча ченемдик база, чогулуштар жана айылдык жыйындарда каралган маселелер, айылдык жыйындарды өткөрүү мезгилдүүлүгү жана демилгеси, аларды өткөрүү эрежелери жана жол-жоболору тууралуу материалдарды берди. Тренинг айыл өкмөтүнүн адистерин жана айылдык кеңештин депутаттарын коомдук иш-чараларды өткөрүүдө алардын көндүмдөрүн жакшыртуу максатында өткөрүлдү. Экинчи милдет – жергиликтүү жамааттардын демилгелүү топторунун мүчөлөрүн коомдук иш-чараларга катышуу үчүн тартуу. Көндүмдөрдү биротоло бекемдөө үчүн практикалык көнүгүүлөр да каралып, анын жүрүшүндө ЖӨБ органдары жана демилгелүү топтордун мүчөлөрү чогулушка даярданышты.

Тренинге чейин жана андан кийин толтурулган тесттердин жыйынтыгына ылайык, катышуучулардын билими 56% өскөн. Буга кошумча ЖӨБ органдарынын кызматкерлери чогулушту өткөргөнгө чейин жана андан кийин маалымат өнөктүктөрүн уюштуруу, баяндамаларды даярдоо жана аны калк алдына алып чыгуу боюнча көндүмдөрүн өздөштүрүштү; ЖӨБ органдарында жарандардын чогулуштарда маселелерди талкуулоого катышуусу аркылуу жергиликтүү жамаатты жергиликтүү маанидеги маселелерге чечүүгө тартуу даярдыгынын

даражасы өстү. Тренингдин жыйынтыктары боюнча чогулуш өткөрүүнүн реалдуу даталары аныкталып, анын программасы түзүлдү; чогулушту даярдоо жана өткөрүү боюнча текшерүү барагы иштелип чыкты; чогулуш өткөргөнгө чейин болчу маалымат өнөктүгүнүн материалдары даярдалды.

Боролдо айыл өкмөтүнүн башчысы К. ТҮЛЕБАЕВдин айтымында, тренингдин материалдары ыңгайлуу болуп, алдыдагы чогулуштарга талап кылынган деңгээлде даярданууга жардам берди. Ильич пилоттук эмес муниципалитетинин өкүлү – жооптуу катчы Э. МАМЫТОВАнын айтымында, тренинг тааныш процесстерге арналып, бирок аларды башкача көз менен кароого жардам берди: “Тренингдин башында “бул тема мага абдан жакшы тааныш” деп өзүмө айтчумун. Анткени биз чогулуштарды өткөрүп жүрөбүздү да. Бирок окуу процессинде эмне үчүн калктын катышуусун камсыздоодо кыйынчылыктар болуп турарын түшүндүм. Көрсө, биз чогулуштарга көп жакшы даярданбайт экенбиз – эки апта мурда эмес, көп болсо бир жума калганда кам ура баштайбыз. Ошондой эле мен үчүн текшерүү барагы жана жарандардын мотивациясы өндүү аспаптар жаңылык болду”.

Жергиликтүү жамааттын лидери Г. КИЧИГИНА калк үчүн афишаларды, жарыяларды жана чакыруу барактарын даярдоого чын ниети менен катышкан: “Биз, жергиликтүү жамааттын лидерлери, бул материалдарды өз ара бөлүштүрүп алып, айылда илип чыгабыз. Эгерде ушундан кийин жердештерим чогулуштарга дагы да жигердүү катыша баштаса, бул жеке мен үчүн чоң жетишкендик болот!”.

Коомдук иш-чаралар (чогулуштар, жыйындар жана коомдук угуулар) жарандардын жергиликтүү өз алдынча башкарууга катышуусунун формасы катары / Практикалык окуу китеби / “Жарандардын Кыргыз Республикасынын жергиликтүү өз алдынча башкарууга катышуусу” окуу материалдарынын топтому. Үчүнчү бөлүк. / Дорбецова Н., Балакунова А., Мусаева А., Градваль С. – Б.: Өнүктүрүү саясат институту, 2015.

Чоң шаардын музыкасын бузбастан аны ар бир адамга кантип жеткирсе болот?

Лариса ЛИ

Бишкекте ноябрдын үчүнчү декадасында вице-мэрлер, шаарлардын мэрияларынын аппарат жетекчилери, шаардык кеңештердин депутаттары жана борбор калаага республиканын дээрлик бардык аймактарынан келген муниципалитеттердин жооптуу кызматкерлери үчүн семинарлардын алгачкы цикли өттү. Семинарды Мамлекеттик кадр кызматы, Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этностор аралык мамилелер боюнча мамгенттик жана Ханнс Зайдель фонду уюштурду.

Бул жаңы билим берүү эмес, базалык

көндүмдөрдү өнүктүрүүгө көбүрөөк багытталган мүмкүн болушунча максималдуу пайдалуулукка жетүү үчүн кайсы бир деңгээлде квалификацияны жогорулатуу курсу болуп калды. Бул эми түшүнүктүү. Себеби семинардын катышуучулары – жөнөкөй адамдар эмес, көпчүлүгү мамлекеттик жана муниципалдык кызматта ондогон жылдар бою иштеп келатат, андыктан мол тажрыйба топтой алышкан. Айрымдары экономика жана бизнестин түрдүү багыттары боюнча адис болуп иштеп жүрүп бул чөйрөгө келишкен.

Анткен менен жаңы заман башкаруучуларга жаңы талаптарды коюп жатат. Учурда мамлекет “ак жакаларды” даярдоого жана кесипкөй деңгээлин жогорулатууга өзгөчө мамиле жасоодо. Алардын кызматтагы келечеги көп маселелер боюнча компетенттүүлүк даражасынан, дүйнө таанымынан, заманбап экономиканы, өкмөттүн социалдык саясатын жана аймактардын, анын ичинде өздөрү иштеген муниципалитеттердин алдында турган тапшырмаларды жана мына ушул татаал процессте өзүнүн ролун баамдап, кабыл алуусунан көз каранды.

Жамаатта эч ким вице-мэр же эрежеге ылайык, көп жумуш жасаган аппарат жетекчиси иш ордунда болбогонун байкабашы үчүн окуу жыл ичинде кварталына бир жолу жана дем алыш күндөрү гана өтүп турат. Анын үстүнө окуу – бул ыктыярдуу иш, анткени жеке убакытты курмандыкка чалууга туура келет.

Окууга катышкандардын контингентин жакшы түшүнүү менен, бардык лектор-тренерлер семинардын катышуучулары дайыма уккандарына талдоо жүргүзүп, чындыгында кандай болуш керектигин жана иш жүзүндө кандай болуп жатканын салыштыра ала тургандай сабак өтүп жатышты. Мисалы, учурда модага айланган “стратегиялык пландоо” термини иш жүзүндө шаарларда жүзөгө ашырылып жатабы? Негизи эле эмнеси гана болбосун аны өнүктүрүү боюнча тапшырмалардын көп катмарлуу жана көп векторлуу белгисин түшүнүп жатышабы? Бул семинарларда республиканын миңдеген жарандары жашаган муниципалитеттер тууралуу сөз болду.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жана бюджеттер аралык мамилелер жаатындагы тажрыйбалуу эксперттерге – КР Президентине караштуу Мамлекеттик башкаруу академиясынын доценти Салих МУРЗАЕВГЕ, Өнүктүрүү саясат институтунун адиси Асылбек ЧЕКИРОВГО жана Финансы министрлигинин кеңешчиси Зоотбек КЫДЫРАЛИЕВГЕ окуулар маалында катышуучулар тараптан суроолор көп узатылды. Катышуучуларды эмне үчүн алардын шаарларында кирешелер чыгашалардын артынан үлгүрбөй жатканы, ЖӨБ чөйрөсүндө ре-

формалардын жыйынтыктары анча билинбегени, эмне себептен муниципалитеттердин өнүгүүсү адамдар күткөндөн да жай болгону кызыктырды.

Асылбек ЧЕКИРОВДУН ынанымында, учурда жүрүп жаткан реформалар муниципалитеттердин жетекчилери ушунчалык каалап жаткан өз алдынчалуулукка түрткү берди. Анткен менен алардын көпчүлүгү психологиялык жактан кескин өзгөрүүлөргө даяр эмес болуп чыкты. “Силер чиновниктердей ой жүгүрткөндү токтотушуңар керек. Жолдорду оңдоого, социалдык объекттердин курулушуна, көчөлөрдү жарыктандырууга ж.б. кимдир бирөө акча берет деп күтүп отурбашыңар керек, - деди ӨСИНин эксперти. – Силер өзүңөрдү шаарыңардын кожоюну катары сезип, турак жай-коммуналдык чарбалыктагы көйгөйлөрдү чечүү, инфраструктураны өнүктүрүү, калктын бакубат турмушу үчүн кантип, кайсы жерден акча тапса болоору тууралуу тынбай ойлонушуңар керек”.

- Эгерде көпчүлүк мэрлер өзүнүн ири салык төлөөчүлөрүн билбесе, анда албетте алар дайыма финансы таңсыктыгын сезип турушат. Инвестицияларды да күтпөй эле коюш керек, - деп тыянак чыгарды А. ЧЕКИРОВ. – Себеби инвесторлорго жана донорлорго кирешелүү долбоорлорду сунуштап, алар менен иштешүү зарыл. Бирок бул үчүн чиновник өз шаарынан абдан жакшы кабардар болууга тийиш – бардык көйгөйлөрдү, келечегин билиш керек.

Белгилүү болгондой, акча дайыма жетишсиз болуп турат. Республикалык бюджеттен аймактарга канча каражат бөлүнбөсүн, алар каражат жетпей жатканына даттана беришет. Адатта шаар башчылары өзүнүн натыйжасыз ишин пайдалуу кендер, ири компаниялар өңдүү ресурстардын жоктугу менен, ал эми орто звенодогу башкаруучулардын төмөн мотивациясын айлыктын аздыгы менен түшүндүрүп келгени жашыруун эмес. Ушул өңдүү сөздөрдү катышуучулардын өздөрү да көп жолу айтышты.

Бишкек мэриясында шаар башчысы Кубанычбек Кулматов жана анын эки орун басары менен жолу-

гушуу эскиче иштегенге көнүп калган скептиктерге жооп болуп калды. Бул жолугушуу да семинардын алкагында өттү.

Шаарлардын стратегиялык пландоосу тууралуу лекцияны талкуулоонун жүрүшүндө пайда болгон дискуссияны уланткандай, Бишкектин мэри анын жетекчилиги алдындагы шаар айрым өзгөчө жеңилдиктерден ыктыярдуу түрдө баш тартканын жана каржылоо системасын кескин өзгөртүп, артыкчылыктарына түзөтүүлөрдү киргизгенин эске салды. Белгилүү болгондой, билим берүү жана саламаттык сактоо объекттери министрликтерге өткөрүлүп берилген. Көп жылдардан бери биринчи жолу турак жай-коммуналдык чарбалыктагы көйгөйлөрдү чечүү маселеси алдыга чыгып, өзөктүү тапшырма болуп калды. Бишкек өзүнүн өзгөчө статусун жана башка шаарларга салыштырмалуу казынага көп салык төгүп жатканын бетке кармоо менен Финансы министрлигинен көбүрөөк акча талап кылганын токтотту.

- Эмне үчүн биз өзгөчө абалда болушубуз керек? Эң ири салык төлөөчүлөр өлкөнүн бардык аймактарында иштесе да, борбор калаада катталганы биздин жетишкендик эмес да!

Менимче, Бишкектин мэринин көпчүлүк коноктору мындай сөздөрдү күтпөсө керек. Анткени жашыруун эмес, кайсы эле жетекчи өзгөчө абалынан ыктыярдуу түрдө баш тартсын?

Бирок бул таң калтырарлык ачык жана ишенимге негизделген баарлашуунун башы гана болчу. Таштанды, мыйзамсыз курулуштар, начар жолдор менен күрөшүп келаткан, мэрдin жумушун сөз эмес, иш жүзүндө билген кесиптештеринин арасында өзүн эркин сезген Кубанычбек Кулматов агынан жарылды.

Ал кадрлар көйгөйүнө токтолду. Анткени белгилүү болгондой, кадрлар баарын чечет эмеспи. Мэрдин айтымында, 97 кызматкердин ичинен 14ү гана аттестациядан өткөн. Мына ушундан улам ал жалпысынан алганда мэрия – начар башкаруучу

деген тыянакка келген. Балким бул чоң жана татаал, тирүү организмдин ичинде көп нерсе өзгөрүп жаткандыктан да “начар башкаруучу” болгонун кошумчалай кетүү керектир.

Өзгөрүүлөр өтө жай болуп, кыйынчылыктар менен коштолуп, кыйкым издеп, үңүлө караган депутаттардын, коомчулуктун жана ММКнын көз алдында өтүүдө. Алар тез жыйынтыктарды жана көзгө илинген ийгиликтерди гана таанышат эмеспи. КУЛМАТОВ аймактардан келген кесиптештерине мэрия “Тазалыктын” маселесин чечүүгө кантип киришкенин айтып берди. Техниканы көбөйтүү, көбүрөөк күйүүчү май бөлүп берүү, маянаны көбөйтүү ж.б. жолдор менен эмес. Бул үчүн борбордук казынада акча каралбаганы белгилүү. Бул маселени чечүүдө бүгүнкү күндө дотациясыз жашаганды жана иштегенди, өзүн-өзү каржылаганды үйрөнүп келаткан муниципалдык ишкана менен шаардын ортосундагы мамиленин механизм карап чыгууга туура келди.

Тажрыйбасы менен бөлүшүп жатып, мэр коноктордун көңүлүн бюджетке, чыгашаларды оптималдаштыруу зарылчылыгына бурду. Кирешелерди көбөйтүүгө караганда Бишкек үчүн бул маселе маанилүүрөөк. Ошону менен бирге Кулматов кесиптештерине шаардагы көйгөйлөр тууралуу калк менен түз жана ачык сүйлөшүп, аткарылбай турган убадаларды күн мурда бербеш керектигин, бардык финансы маалыматтары менен бөлүшүү зарыл экенин айтты. Мисалы, борбор калаа экинчи жыл катары менен ӨСИнин колдоосу алдында Бишкектин Жарандык бюджетин чыгарып келатат.

Кубанычбек КУЛМАТОВ коомдук транспорт, коррупция менен күрөш көйгөйлөрүнө токтолуп, депутаттык корпус менен өз ара мамилелер кантип түзүлгөнүн айтып берди. Ал көптөгөн суроолорго жооп берип, кесиптештерин өз ара аракетке чакырды. Ал ар бир шаарга электрондук документ жүгүртүү программасы белекке берилерин убада кылды. Бул программа учурда мэрияда сыноодон өтүп жатат. Программалык камсыздоо суроо-талаптарды, тескемелерди,

арыздарды, буйруктарды кароого кеткен убакытты бир кыйла азайтат.

КУЛМАТОВ шаар башчынын ролун оркестрдин дирижеруна салыштырды. “Жогорудан” да, “төмөндөн” да айтылып келаткан сындарга карабастан өжөрлүк менен ишин улантып жаткан Кулматов билген үчүн ушинтип салыштырып жаткандыр.

Бишкектин бюджетти дагы да жеткиликтүү болуп калды

“Бишкектин бюджеттик процессинин айкындуулук жана отчеттуулук деңгээлин жогорулатуу” Долбоорунун аткарылышы тууралуу финалдык отчет (DFID тапшырыгы боюнча)

Долбоордун максаттары жана милдеттери

Долбоордун өзөктүк максаты – Бишкек шаарынын мэриясынын ишмердигинде айкындуулук процессинин туруктуулугун камсыздоо, жергиликтүү жамаат менен жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өнөктөштүгүн түзүүдө айкындуулук аспаптарынын натыйжалуулугун көрсөтүү. Коюлган максатка жетүү үчүн төмөнкүдөй тапшырмалар аткарылып, өзөктүк иш-чаралар өткөрүлдү:

- жарандык бюджеттин экинчи китебин басып чыгаруу жана Жарандык бюджетти иштеп чыгуу тууралуу Нускаманы кабыл алуу жолу менен шаардыктар үчүн жеткиликтүү бюджеттик маалыматты берүү практикасын бекитүү;
- Бишкек шаарынын жарандык коомунун өкүлдөрүн маалымдоо жана окутуу жолу менен шаардык бюджет боюнча маалыматты колдонуучулардын чөйрөсүн кеңейтүү;
- жарандар өз демилгелерин ишке ашырууда натыйжалуулукка жетиши үчүн дем берүүчү гранттар боюнча бюджеттик маалыматты кеңейтүү жана деталдаштыруу;
- калкка алардын салык төлөөчү катары милдеттенмелери жана алардын жергиликтүү бюджеттин киреше бөлүгүн түзүүдөгү ролу тууралуу маалымат берүү.

Негизги жыйынтыктар

Бюджеттик процесстин ачыктыгын камсыздоого карата комплекстүү мамиле Бишкек мэриясынын бекитилген практикасына айланды.

Мындай жыйынтыкка жетүү Жарандык бюджетти иштеп чыгуу тууралуу Нускаманын кабыл алынышы менен тастыкталат. Бул Нускамада жоболор так белгиленген: Жарандык бюджеттин максаттары жана тапшырмалары, аны даярдоого кайсы уюмдар жана топтор катышат, маалыматты жана статистиканы кимдер бериш керек, мөөнөттөрү, механизмдери, аспаптары, каржылоо булактары. Мындан ары Жарандык бюджет Бишкек шаардык кеңеши мыйзамдарда белгиленген тартипте Бишкек шаарынын бюджетин бекиткенден кийин 30 календардык күндүн ичинде жарыяланыш керек. Бул документ абдан маанилүү. Себеби бюджеттик маалыматты жөнөкөй жана жеткиликтүү түрүндө милдеттүү түрдө ачыктоого системалык мамиленин башатын берет. Китепчинин ар бир нускасы бир нече колдон өтөт. Ошондуктан 1000 тираж менен басылып чыккан борбор калаанын 2015-жылдагы Жарандык бюджетин бир нече миң адам окуйт деп ишенимдүү айтса болот. Анын үстүнө Жарандык бюджеттин электрондук версиясы мэриянын, Шаарды өнүктүрүү агенттигинин, Өнүктүрүү саясат институтунун сайттарында жайгаштырылган. Бул маалымат ресурстарынын жүз миңдеген окурмандары бар.

Бишкектин мэри Кубанычбек КУЛМАТОВ “бирге-лешип болсун, донорсуз болсун”, бирок Жарандык бюджет үзгүлтүксүз чыгып турарын, себеби бул биринчи кезекте баш калаанын тургундары үчүн керектигин так кесе айтты. Башталышы жакшы, эми процесс өнүгө берет деп ишенимдүү айтууга болот. Мисал катары, Финансы министрлиги өз күчү менен республиканын Жарандык бюджетин чыгара баштады. Китептин алгачкы чыгарылышы ӨСИНин сунушу

жана финансылык колдоосу менен чыккан эле.

ЖӨБ органдарына кызмат көрсөтүүгө сууроо-талапты түзүүдө жарандык коом тарабынан кайрылуулардын сапаты жана негиздүүлүгү артты, мэрия колдоп берген жарандык долбоорлордун саны дээрлик үч эсе көбөйдү

Жетишилген бул жыйынтык шаардыктардын демилгесин колдоо долбоорлорунун санынын 2014-жылга салыштырмалуу 265 пайызга өсүшүн тастыктайт (2014: 2013-жылдагы долбоорлорду эсепке албаганда 12 долбоор; 2015: 9 айда 25 долбоор). Дем берүүчү (үлүштүк) гранттардын эсебинен Шаарды өнүктүрүү программасы 2005-жылдан бери ишке ашырылып келатат. 2014-жылы расмий катталган жана кароо баскычына чейин иштелип чыккан 33 долбоордук өтүнмө болсо, алардын 21и колдоого алынды, 3 211 550 сомго 20 долбоор каржыланды, бир долбоорду арыз берүүчү кайтарып алды. Ошондой эле белгилей кетүү керек, 2014-жылдагы каражаттын эсебинен 2 063 052 сомго 2013-жылы каралган 9 долбоордук өтүнмө каржыланды. Натыйжада 2014-жылы 5 274 602 сомго 29 долбоордук өтүнмөгө дем берүүчү (үлүштүк) гранттын эсебинен акча каражаты бөлүнгөн. Бирок ушул жылдын 9 айында эле ондогон долбоорлор каралып, алардын ичинен 25и бекитилди. Алардын баарына 18,7 миллион сом бөлүндү. Акча каражаты көп батирлүү үйлөрдүн чатырларын, подъезддерин, короолорун ремонттоого, ошондой эле спорт аянтчаларынын курулушуна жана борбор калаадагы жаңы конуштардагы машыктыруучу залдарга шаймандарды жана башка пайдалуу демилгелерди сатып алууга жумшалды.

Гранттарды алууга конкурска катышуу үчүн берилген өтүнмөлөрдүн сандык өсүшү мэриянын жана Шаарды өнүктүрүү агенттигинин маалыматы өз дарегине жеткенин билдирет. Анын үстүнө шаардыктар да бири-бирине айтып отуруп бул маалымат көпчүлүккө жетти. Агенттиктин адиси Чолпон ЖУМАЛИЕВАНын айтымында, барган сайын көп адамдар Програмага кызыгууда жана агенттик өз күчү, ЖИФИД жана ӨСИНин колдоосу менен өткөрүлгөн тренингдердин жана семинарлардын жыйынтыгы болуп, Турак жай ээлеринин шериктигинин (ТЭШ) жетекчилеринин, кварталдык комитеттердин жана жөн гана кайдыгер эмес жарандардын маалымдуулугу жакшырды.

Т. АНТОНОВА, “Ынтымактуу үй” ТЭШ төрайымы: “Конкурска катышуу көп убакытты жана бир топ аракеттер менен чыдамкайлуулукту талап кылат. Бирок эмгектин акыбети кайтат. Себеби шаардык бюджеттен үйдү көрктөндүрүүгө же оңдоп-түзөөгө 450 миң сомго чейинки көлөмдөгү грант алса болот да. Мисалы, биз мэриянын жардамы менен көп жылдан бери суу өткөрүп келаткан чатырыбызды толук оңдоп алдык. Эми адамдар ыңгайлуу жана тынч жашап калды”.

М. КЕРЕМАЕВА, “Айгүл” ТЭШ төрайымы: “Дем берүүчү гранттардан пайда подъезддерди

жаңылоодо, жолдорго асфальт төшөөдө гана болбойт. Бул материалдык жагы. Дагы башка бир фактор бар – адамдарды мобилдештирүү. Конкурска катышып, грантты өздөштүрүү боюнча биргелешкен иштин арты менен үйлөрдүн жашоочулары бири-бирин жакшы таанып, достошуп калышты. Алар шериктиктин коомдук турмушуна мурдагыдан да жигердүү катыша башташты”.

Н. БАРАТБАЕВА, SBDC consult: “Дем берүүчү гранттар тууралуу маалыматты дагы да активдүү жайылта берүү зарыл. Бизде оңдоп-түзөөнү талап кылган дагы көп үйлөр, коомдук жайлар бар. Анын үстүнө, менин оюмча, үлүштүк грантты алууга мүмкүн болгон кызмат көрсөтүүлөрдүн тизмесин кеңейтүү зарыл. Мындан тышкары өтүнмө берүүдө бюрократиялык тоскоолдуктарды да азайтуу керек”.

Шаардыктар Бишкектин бюджеттик процессинде өз ролун баамдап калышты

Бул жыйынтык боюнча өзгөрүүлөр тренингдин катышуучуларынын – Бишкек шаарынын тургундарынын билиминин өсүшү менен тастыкталат – 20 пайыздын тегерегинде болду.

Нурия ТЕМИРОВА, “Арыш” КУ координатору: “Борбор калаанын 2015-жылдагы бюджетин түзүүдөгү өзгөчөлүктөр” тренингинин уюштуруучуларына ыраазычылык билдирем. Үч сааттын ичинде бизге шаардык казынанын эң негизги бөлүмдөрү, учурдагы көйгөйлөрү, борбор калаабызды дагы да кооз, бакубат шаарга айландыруу үчүн мэрия кандай аракеттерди жасап, иш-чараларды көрүп жатканы тууралуу айтып беришти. Ушул өңдүү семинарларды мүмкүн болушунча көбүрөөк жана тез-тез өткөрүп туруу керек. Ошондо бейөкмөт уюмдардын ичинен катышуучулар да көп болуп, алар алган билимин калкка жеткиришмек”.

Аткарылган иштер, тийгизген таасири жана алынган сабактар

1-тапшырма: Жарандык бюджеттин экинчи китебин басып чыгаруу жана Жарандык бюджетти иштеп чыгуу тууралуу Нускаманы кабыл алуу жолу менен шаардыктар үчүн жеткиликтүү бюджеттик маалыматты берүү практикасын бекитүү.

ТААСИРИ: долбоордун аракеттери менен тиешелүү нускаманы бекитүү аркылуу Бишкек шаарынын жарандык бюджетин иштеп чыгуу жана жайылтуу практикасын институционалдаштырууга мүмкүн болду. Эми мындан ары шаардын жергиликтүү өз алдынча башкаруусу жарандык бюджетти өз алдынча даярдап, аны шаардыктар үчүн жеткиликтүү кылат деген ишеним көп. Изилдөөнүн жыйынтыгы боюнча шаардыктардын 41,7% акыркы 2 жылда шаардык бюджет тууралуу маалымат жетиштүү жана жарым-жартылай жеткиликтүү болуп калганын белгилешкен.

САБАКТАР: документти иштеп чыгуу жана бекитүү процессинде бюджеттик маалыматты

ачыкка чыгарууда өкүлчүлүктүү орган – кеңеш жана аткаруучу орган – мэрия макулдашылган позицияны карманып, бирдей даражада айкындуулук, отчеттуулук жана коррупцияга каршы туруу принциптерин сакташ керектиги негизги сабак болуп калды.

Бул тапшырманы аткарууда Бишкек шаарын өнүктүрүү агенттиги менен биргеликте төмөнкүлөр жасалды:

- Жарандык бюджетти иштеп чыгуу тууралуу Нускаманын долбоору даярдалды жана бекитилди;
- жарандык бюджет орус жана кыргыз тилдеринде 1000 нуска менен чыгарылды;
- Жарандык бюджеттин инфографикасы бар плакаты орус жана кыргыз тилдеринде 1000 нускада чыгарылды;
- Жарандык бюджет жана инфографикасы бар плакат Шаарды өнүктүрүү агенттигине берилди, ал аны мэриянын бөлүмдөрү, МАБ, ТЭШ арасында жайылтты;
- Жарандык бюджет мэриянын жана Бишкек шаарын өнүктүрүү агенттигинин сайттарында жарыяланды.

2-тапшырма: Бишкек шаарынын жарандык коомунун өкүлдөрүн маалымдоо жана окутуу жолу менен шаардык бюджет боюнча маалыматты колдонуучулардын чөйрөсүн кеңейтүү.

ТААСИРИ: жарандык коомдун өкүлдөрү, өзгөчө Бишкектин тегерегиндеги жаңы конушта жашагандар шаардык бюджеттин түзүмү жана мүмкүнчүлүктөрү тууралуу көбүрөөк маалыматка ээ болуп калышты, алардын мэрияга суроо-талаптары дагы да негиздүү болуп, кызмат көрсөтүүнүн көлөмүнө жана сапатына карата талаптары өстү. Аны менен катар алар шаардын финансылык башкаруусун реформалоо жүрүп жаткан оор учурда шаардык бюджеттин кыйынчылыктарын көрө алышты. Бул болсо шаардыктар тарабынан ЖӨБ органдарына болгон ишеним деңгээлин жогорулатууга жол ачты. Изилдөө көрсөткөндөй, шаардыктардын 25% ММК шаардык бюджет тууралуу маалыматты дагы да толук жана кызыктуу кылып бере баштады деп эсептейт.

САБАКТАР: мэрия шаардык бюджеттин абалы жана кыйынчылыктар тууралуу шаардыктар үчүн системалык негизде маалымат даярдаш керек, пайда болгон көйгөйлөр, анын ичинде жарандардын катышуусуна жана жоопкерчилигине байланышкан көйгөйлөрдү ыкчам кабарлап турууга тийиш. Ошондо шаардыктар борбор калаанын өнүгүүсү үчүн жоопкерчиликти жергиликтүү өз алдынча башкаруу менен кошо тең бөлүшмөк. Шаарды өнүктүрүү агенттиги алынган тажрыйбанын негизинде бюджеттик процесстин өзгөчөлүктөрү тууралуу шаардыктарды маалымдоо жана окутуу практикасын уланта бермекчи.

Аталган тапшырманы аткаруунун алкагында төмөнкүлөр жасалды.

- “Слово Кыргызстана”, “Вечерний Бишкек”, 24kg, Акипресс, “Для Вас”, “МСН”, “Общественный рейтинг”, КирТАГ, ВБ сайты, Comment.kg ж.б. өңдүү баш калаанын бир катар алдыңкы басылмаларында июнь-июль айларында ТЭШтин шаарды көрктөндүрүү боюнча ишине, ошондой эле 2015-жылдагы шаардын бюджетиндеги реформаларга жана жаңылыктарга арналган макалалар, репортаждар чыкты.
- Бейөкмөт уюмдар, коомдук фонддор, коомдук уюмдар үчүн 30-июнда “Бишкек шаарынын бюджеттик процессинин айкындуулугунун жана отчеттуулугунун деңгээлин жогорулатуу” темасына семинар өткөрүлдү.
- 8-июлда борбордук ММК үчүн Бишкектин бюджетинин 2015-жылда ишке ашырылышына арналган пресс-сессия уюштурулду.
- 22-сентябрда “Шаардыктар үчүн Бишкектин бюджетти: прогресс, көйгөйлөр жана келечеги” темасына тегерек стол талкуусу өттү. Ал маалга карата Долбоор пландаган бардык иш-чаралар жана тапшырмалар аткарылып бүткөн. Талкууга Финансы фиништрлиги, мэрия жана анын түзүмдөрү, Шаарды өнүктүрүү агенттиги, ПРООН, DFID, Сорос-Кыргыз фонду, ЕБ, Ханнс Зайдель фонду, Хельветас, Евразия фонду өңдүү эл аралык уюмдар, ошондой эле жергиликтүү бейөкмөт уюмдар жана коомдук уюмдар, ММК чакырылган жана алардын көңүлүнө эң көйгөйлүү темалар сунушталган. Сүйлөшүүнүн тонун мэр К.КУЛМАТОВ баштап берди. Талкуунун программасында ӨСИ эксперттеринин баяндамалары, тренинг жана семинарлардын процессинде алынган бюджеттин айкындуулугун изилдөөнүн жыйынтыктары болду, катышуучуларга 2015-жылдын Жарандык бюджетти сунушталды, шаардык кеңештин депутаты Э.ДОВЕНОВ жана вице-мэр З.МАЛАБЕКОВ сөз сүйлөштү, суроолор узатылып, жооптор кайтарылды. Катышуучулар Борбор Азиядагы DFID өкүлчүлүгүнүн башчысынын орун басары Ник БОУЛЕРдин жана ӨСИНин жетекчиси Надежда ДОБРЕЦОВАнын сөздөрүн өзгөчө кызыгуу менен угушту. Талкууга баары болуп 60ка жакын киши катышты.

3-тапшырма: Жарандар өз демилгелерин ишке ашырууда натыйжалуулукка жетиши үчүн дем берүүчү гранттар боюнча бюджеттик маалыматты кеңейтүү жана деталдаштыруу.

ТААСИРИ: Жарандарга алардын демилгелерине финансылык колдоо көрсөтүү мүмкүнчүлүктөрү тууралуу туруктуу маалымдоо схемасы киргизилди. Дем берүүчү гранттарды алууга өтүнмөлөрдүн саны бир нече эсеге өстү. Мунун баары Шаарды өнүктүрүү агенттиги өтүнмөлөрдү кабыл алуу жана карап чыгуу процессин жыл бою кылып койгонунан улам болуп жатат. Программанын кеңири жайылы-

шына шаардыктарды окутуу да таасирин тийгизди – мэриянын адистери өз алдынча жана демөөрчү уюмдардын жардамы менен тренингдерди жана семинарларды, консультацияларды өткөрүштү. Ошондой эле белгилей кетүү керек, мэрия дем берүүчү гранттарды жарнамалоо үчүн бизнес менен өнөктөштүктү да жигердүү колдонууда. Анын үстүнө Бишкектин тажрыйбасы муну өз жеринде да колдонууну каалаган республиканын башка муниципалитеттеринин жана аймактардагы жарандык коомдун көңүлүн бурду. Муну ӨСИге Токмоктон, Караколдон жана башка шаарлардан телефон чалуулар тастыктайт. Аталган Долбоордун финансылык колдоосу менен, Шаарды өнүктүрүү агенттигинин автордук тобу иштеп чыккан жана 1000 нускада жарык көргөн “Көп батирлүү үйдү башкаруу” Методикалык окуу китебин дем берүүчү грантты алуу үчүн конкурска катышуу боюнча дээлик даяр нускама десек болот. Бул китептин жардамы менен Бишкектеги гана эмес, өлкөнүн башка шаарларындагы дагы оң миңдеген жарандык активисттер бардык суроолорго жооп алалышат. “Для Вас” гезитинин башкы редактору Елена Жолобова: “Мен китепти биздин кварталчыбызга бериш үчүн атайын сатып алдым. Ал короону жана подъездди тартипке келтирүүдө ага эч ким жардам бербегенин, атүгүл чакан ремонтко да акча жок болгонун айтып наалый берет. Көрсө, мүмкүнчүлүктөр абдан көп экен, болгону демилге гана көтөрүш керек турбайбы”.

САБАКТАР: ТЭШтин демилгелерин колдоодон тышкары, дем берүүчү гранттарды колдонуу чөйрөсүн кеңейтүү үчүн өбөлгөлөр түзүлдү. Дем берүүчү гранттарды берүүнүн жол-жоболорун өзгөртүү боюнча талкууларды баштоо үчүн негиз пайда болду. Шаардык бюджеттин кирешесинин өсүшү менен дем берүүчү гранттардын көлөмүн да көбөйтүү зарылчылыгы бар.

Аталган тапшырманы аткаруунун алкагында төмөнкүлөр жасалды:

- Дем берүүчү гранттардын пайдасы тууралуу маалыматтык жана басма продукцияны даярдоо жана басып чыгаруу боюнча агенттиктин адистеринин, ӨСИ эксперттеринин жана консультанттарынын, дизайнердик топтун катышуусунда талкуулар өттү.
- Борбор калаанын эл эң көп жүргөн жерлеринде 5 билборд жайгаштырылды. Алардын ичинен төртөө 3x6 жана бирөө 3x4 көлөмүндө болуп, жарандарды дем берүүчү үлүштүк гранттарды алууга сынакка жигердүү катышууга чакырды (билборддор жайгаштырылган жерлер: Павлов көч. менен Чүй пр. кесилиши, Жукеев-Пудовкин – Камский көч., Орто-Сай базарынын району, Т.Молдо – Фрунзе көч., Токомбаев – Байтик Баатыр көч. кесилиши).
- Дем берүүчү гранттардын эсебинен Шаарды өнүктүрүү Программасы боюнча 5 тренинг уюштурулуп, өткөрүлдү (25-26-июнда, 2-июлда, 27-28-августта).

- “Таш-Рабат” бизнес-борборунун аянтчасында “Шаардык демилгелер” коомдук уюму менен биргеликте шаардын көйгөйлөрү жана аларды дем берүүчү гранттардын жардамы менен чечүү маселеси талкууланды (2-сентябрь).
- Шаарды өнүктүрүү агенттигинин адистери тарабынан даярдалган “Көп батирлүү үйдү башкаруу” методикалык окуу китебин даярдоо иштери жыйынтыкталды (дизайн, калыптоо, редакциялоо, которуу).

4-тапшырма: Калкка алардын бюджеттик процесстеги ролу тууралуу маалымат берүү.

ТААСИРИ: Бишкек шаарынын ЖӨБ органдары жарандардын салыктык милдеттенмелери боюнча жоопкерчилигин жогорулатуу боюнча иштерди жүргүзүүсү үчүн укуктук негиздер киргизилди. Райондук администрациялардын, муниципалдык аймактык башкармалыктын салыкты жыйноону жогорулатууга мотивациясы үчүн шарттар түзүлдү.

САБАКТАР: Жогоруда аталган Тартипте ишке ашыруу үчүн кошумча аракеттер жана күч зарыл. Мэриянын, райондук администрациялардын, өзгөчө МАБ кызматкерлеринин дарамети алдыга коюлган тапшырмаларга шайкеш келүүсү маанилүү.

Аталган тапшырманы аткаруунун алкагында төмөнкүлөр жасалды:

- Долбоордун эксперттеринин катышуусунда Бишкек шаардык кеңеш Административдик райондорду башкаруу Тартибин иштеп чыкты жана кабыл алды. Ал Тартипте салык төлөөчүлөр арасында салыктарды жыйноо боюнча маалымат өнөктүгүн өткөрүүдө мэриянын аймактык бөлүмдөрүнүн ыйгарым укуктары аныкталган.
- Бейөкмөт уюмдар, коомдук фонддор, коомдук уюмдар үчүн 30-июнда “Бишкек шаарынын бюджеттик процессинин айкындуулугунун жана отчеттуулугунун деңгээлин жогорулатуу” темасына семинар өткөрүлүп, анда ӨСИНин эксперти А.ЧЕКИРОВ баяндама менен чыкты.
- 8-июлда борбордук ММК үчүн Бишкектин бюджетинин 2015-жылда ишке ашырылышына арналган пресс-сессия уюштурулду. Ага мэриянын жана Шаарды өнүктүрүү агенттигинин өкүлдөрү катышты. Журналисттердин алдында А.ЧЕКИРОВ сөз сүйлөдү.
- Салык төлөөчүлөр үчүн плакаттардын варианттары даярдалды.
- Долбоордун иши тууралуу маалымат социалдык тармактарга жана ӨСИНин сайтында жайгаштырылды.
- Жыйынтыктоочу тегерек столдо борбор калаанын мэри К.КУЛМАТОВ, Шаарды өнүктүрүү агенттигинин директорунун орун басары Д.ТУРДУМАЛИЕВА, ӨСИ эксперти А.ЧЕКИРОВ баяндама жасап, талкууга алынды.